

Brusel 23. září 2026
(OR. en)

13300/26

COPEN 337
JAI 1163
FREMP 291

PRŮVODNÍ POZNÁMKA

Odesílatel:	Martine DEPREZOVÁ, ředitelka, za generální tajemnici Evropské komise
Datum přijetí:	23. září 2026
Příjemce:	Thérèse BLANCHETOVÁ, generální tajemnice Rady Evropské unie
Č. dok. Komise:	COM(2026) 497 final
Předmět:	ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o provádění doporučení Komise (EU) 2023/681 ze dne 8. prosince 2022 o procesních právech podezřelých a obviněných osob ve vazbě a materiálních podmínkách ve věznicích

Delegace naleznou v příloze dokument COM(2026) 497 final.

Příloha: COM(2026) 497 final

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 23.9.2026
COM(2026) 497 final

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

o provádění doporučení Komise (EU) 2023/681 ze dne 8. prosince 2022 o procesních právech podezřelých a obviněných osob ve vazbě a materiálních podmínkách ve věznicích

Úvod

Komise dne 8. prosince 2022 přijala doporučení (EU) 2023/681 o procesních právech podezřelých a obviněných osob ve vazbě a materiálních podmínkách ve věznicích ⁽¹⁾ (dále jen: „doporučení o detenci“). Doporučení o detenci představuje první právní akt EU, který obsahuje normy týkající se vazby a materiálních podmínek ve věznicích.

Bod 87 doporučení o detenci stanoví, že členské státy by měly informovat Komisi o opatřeních přijatých v návaznosti na toto doporučení do 18 měsíců od jeho přijetí. Na základě těchto informací by Komise měla sledovat a posuzovat opatření přijatá členskými státy a do 24 měsíců od přijetí tohoto doporučení předložit zprávu Evropskému parlamentu a Radě.

Doporučení o detenci zdůrazňuje, že vazba musí zůstat krajním opatřením, které se uplatňuje pouze v případě, že je to nezbytně nutné a není k dispozici žádná vhodná alternativní opatření. Zároveň musí podmínky ve věznicích splňovat minimální normy, aby byla zachována lidská důstojnost a zajištěno dodržování povinností vyplývajících ze základních práv. Tyto zásady jsou nejen samy o sobě zásadní, ale tvoří také základ vzájemné důvěry, která je nezbytná pro hladkou justiční spolupráci v rámci EU.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva stanoví, že vazba musí být považována za výjimečné opatření a že by se mělo v co nejširší míře využívat opatření dohledu nezahrnující odnětí svobody. Nepřiměřeně dlouhá doba trvání vazby má negativní dopad na dotčenou osobu a příliš časté ukládání nepřiměřeně dlouhé vazby v určitém členském státě může narušit vzájemnou důvěru mezi členskými státy.

Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV o evropském příkazu k výkonu dohledu má potenciál přispět ke snížení využívání vazby v EU, avšak členské státy jej dosud uplatňují jen ve velmi omezené míře.

Nedosahují-li navíc materiální podmínky ve věznicích dohodnutých norem, jsou důsledky zjevné i mimo rámec konkrétního případu. Nevyhovující podmínky ubytování, přeplněnost věznic, nedostatečný přístup ke zdravotní péči a nedostatečné záruky pro zranitelné skupiny vyvolávají závažné obavy z hlediska Listiny základních práv a Evropské úmluvy o lidských právech.

Tyto nedostatky mají přímý dopad na fungování evropského zatýkacího rozkazu, neboť vykonávající justiční orgány jsou povinny odmítnout předání vyžádané osoby, pokud jí hrozí skutečné nebezpečí nelidského nebo ponižujícího zacházení. V posledních letech soudy stále častěji přezkoumávají podmínky ve věznicích ve vystavujícím členském státě, což vede k průtahům v řízení, zvýšeným požadavkům na předkládání důkazů a v některých případech i k odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu.

Dostupné statistické údaje o evropském zatýkacím rozkazu⁽²⁾ prokazují, že od roku 2016 členské státy odmítly nebo odložily výkon z důvodů souvisejících se skutečným rizikem

⁽¹⁾ Doporučení Komise (EU) 2023/681 ze dne 8. prosince 2022 o procesních právech podezřelých a obviněných osob ve vazbě a materiálních podmínkách ve věznicích, C/2022/8987 (Úř. věst. L 86, 24.3.2023, s. 44).

⁽²⁾ https://commission.europa.eu/publications/replies-questionnaire-quantitative-information-practical-operation-european-arrest-warrant_cs.

porušení základních práv a nevhodnými materiálními podmínkami ve věznicích v téměř 586 případech.

Objevila se také praxe, kdy se od dožadujících justičních orgánů vyžadují záruky.

To dokládá klíčovou úlohu norem pro podmínky ve věznicích pro udržování vzájemné důvěry⁽³⁾. Zásada vzájemného uznávání vychází z předpokladu, že všechny členské státy zajišťují rovnocennou a přiměřenou úroveň ochrany práv. Je-li tato domněnka zpochybněna důkazy o systémových nedostacích v podmínkách ve věznicích, je tím ohrožena účinnost a důvěryhodnost mechanismu evropského zatýkacího rozkazu. To podkopává důvěru mezi justičními orgány, narušuje spolupráci v přeshraničních trestních věcech a klade na soudy dodatečnou zátěž, jelikož musí posuzovat soulad s předpisy v každém jednotlivém případě.

V této souvislosti se názory účastníků na zasedáních Fóra na vysoké úrovni o budoucnosti trestního soudnictví v roce 2025, která se týkala možných pravidel EU ohledně vazby a materiálních podmínek ve věznicích, rozcházely. Jedna skupina zdůrazňovala, že otázky podmínek ve věznicích by měly být řešeny na vnitrostátní úrovni, jelikož spadají do rámce vnitrostátní procesní autonomie, zatímco druhá skupina vyzvala k přijetí opatření na úrovni EU s cílem vypracovat závazné normy ochrany. První skupina se vyslovila pro další právně nezávazná opatření, jako je například projektové financování, a zdůraznila nutnost zaměřit se na provádění doporučení o detenci. Druhá skupina poukázala na jasné důkazy o nedostacích v normách členských států pro podmínky ve věznicích a na nedostatečnost stávajících preventivních mechanismů na úrovni Rady Evropy.

⁽³⁾ Rozsudky Soudního dvora Evropské unie ve věcech Aranyosi a Căldăraru (spojené věci C-404/15 a C-659/15 PPU), ML (C-220/18 PPU), Dorobantu (C-128/18) a Breian (C-318/24) ukázaly, jak mohou materiální podmínky ve věznicích ovlivnit vzájemnou důvěru v praxi.

Metodika

Tato zpráva o provádění zkoumá, jak se v 27 členských státech uplatňují normy EU týkající se procesních práv v rámci vazby a materiálních podmínek ve věznicích. Jejím cílem je poskytnout srovnávací přehled stávajících právních rámců a postupů, přičemž zdůrazňuje klíčové oblasti, kde se nachází shoda a kde rozdíly a mezery v provádění.

Členské státy informovaly Komisi o opatřeních přijatých v návaznosti na doporučení do 24 měsíců od jeho přijetí. Za tímto účelem byly v roce 2024 ve spolupráci se zaměstnanci věznic, soudci a státními zástupci, jakož i se zástupci výboru Rady Evropy pro zabránění mučení a Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) vypracovány dotazníky.

Pokud jde o materiální podmínky ve věznicích, dotazník se zaměřuje především na praktické uplatňování norem stanovených v doporučení o detenci. Informace o legislativním provedení těchto norem týkajících se materiálních podmínek ve věznicích v jednotlivých členských státech již lze nalézt v databázi Agentury Evropské unie pro základní práva týkající se podmínek ve věznicích, která byla vytvořena na žádost Komise a je veřejně přístupná na adrese <https://fra.europa.eu/en/databases/criminal-detention/>.

Dotazník sloužil také k získání informací o tom, jak členské státy upravily procesní práva během vazby a jak vazba v praxi probíhá.

Dotazníky byly nahrány prostřednictvím platformy EU Survey dne 24. července 2024. Komise obdržela odpovědi všech členských států do června 2025.

Ačkoli se do průzkumu zapojily vězeňské správy všech členských států, ne všechny odpověděly na všechny otázky v dotazníku. Informační systémy sloužící ke shromažďování údajů se nadto značně liší. Některé členské státy vedou moderní centralizované databáze, které sledují obsazenost, incidenty, umístění do samovazby, stížnosti, personální obsazení a účast na programech. Jiné členské státy spoléhají na decentralizovanou nebo ruční evidenci, což omezuje možnost souhrnného zpracování údajů a sledování trendů.

Při vyhodnocení těchto informací Komise zjistila, že některé členské státy poskytly neúplné informace, zatímco jiné předložily velmi podrobné údaje. Množství a kvalita údajů poskytnutých Komisi se v jednotlivých členských státech značně lišily. Existuje proto riziko, že budou vyvozeny zkreslené závěry nebo vytvořen zavádějící obraz o podmínkách ve věznicích v jednotlivých členských státech.

Jako první krok proto Komise zveřejní tuto zprávu, která poskytuje obecný přehled o situaci v celé EU, pokud jde o procesní práva během vazby a materiální podmínky ve věznicích.

Jako druhý krok Komise v úzké spolupráci s Radou Evropy v rámci probíhajícího společného projektu EU a Rady Evropy ⁽⁴⁾ připravuje informativní přehledy o konkrétních materiálních podmínkách ve věznicích v jednotlivých zemích. Tyto informativní přehledy by rovněž mohly sloužit jako srozumitelný nástroj poskytující jasný přehled o podmínkách ve věznicích v jednotlivých členských státech, a to i v souvislosti s posuzováním v rámci evropského zatýkácího rozkazu.

⁽⁴⁾ <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.

Přidanou hodnotou této zprávy je poskytnutí přehledu o tom, jak se doporučení o detenci uplatňuje v celé EU. Cílem analýzy je posoudit dodržování předpisů v jednotlivých členských státech a zároveň identifikovat systémové nedostatky, u nichž by bylo zapotřebí větší sjednocení. V závěru této zprávy jsou nejen popsány nedostatky, ale poukazuje se rovněž na příklady osvědčených postupů.

MINIMÁLNÍ NORMY PRO PROCESNÍ PRÁVA PODEZŘELÝCH A OBVINĚNÝCH OSOB, NA KTERÉ JE UVALENA VAZBA

1. Vazba jako krajní opatření a alternativy k vazbě

(14) Členské státy by měly vazbu ukládat pouze v nezbytně nutných případech a jako krajní opatření, přičemž by měly náležitě zohlednit konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu. Za tímto účelem by členské státy měly uplatňovat alternativní opatření, jsou-li možná.

(15) Členské státy by měly přijmout právní domněnku svědčící ve prospěch propuštění z vazby. Členské státy by měly vyžadovat, aby příslušné vnitrostátní orgány nesly důkazní břemeno při prokazování nezbytnosti uvalení vazby.

(16) Aby se předešlo nevhodnému používání vazby, měly by členské státy zpřístupnit co nejširší škálu alternativních opatření, jako jsou alternativní opatření uvedená v rámcovém rozhodnutí 2009/829/SVV o uplatnění zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby.

(17) Tato opatření by mohla zahrnovat: a) závazek dostavit se na požádání k justičnímu orgánu, nenarušovat výkon spravedlnosti a vyvarovat se určitého jednání, včetně jednání souvisejícího s výkonem povolání nebo určitého zaměstnání; b) požadavky na každodenní nebo pravidelné hlášení se justičnímu orgánu, policii nebo jinému orgánu; c) požadavky na akceptování dohledu vykonávaného agenturou, kterou jmenuje justiční orgán; d) požadavky podrobit se elektronickému monitorování; e) požadavky zdržovat se na určité adrese, s podmínkami nebo bez podmínek, pokud jde o počet hodin nutného pobytu na této adrese; f) požadavky zakazující opouštět určitá místa či oblasti nebo vstupovat do určitých míst nebo oblastí bez povolení; g) požadavky zakazující setkávat se s určenými osobami bez povolení; h) požadavky na odevzdání cestovních pasů nebo jiných dokladů totožnosti a i) požadavky na poskytnutí nebo zajištění peněžitých či jiných forem záruk, pokud jde o chování v době před soudním řízením.

(18) Členské státy by dále měly vyžadovat, aby v případech, kdy je jako podmínka propuštění stanovena peněžitá záruka, byla její výše přiměřená majetkovým poměrům podezřelé nebo obviněné osoby.

Většina právních rámců připouští zbavení osobní svobody před vynesením odsuzujícího rozsudku, pokud je to nezbytné, přiměřené a pokud nelze vazbu nahradit méně omezujícím opatřením. Tento požadavek je v některých členských státech výslovně uveden v právních předpisech, v jiných případech se provádí prostřednictvím judikatury a jednotné soudní praxe. I v případech, kdy tato zásada není výslovně zakotvena v právních předpisech, soudy provádějí posouzení přiměřenosti, které ve skutečnosti omezuje vazbu pouze na výjimečné případy. Žádný členský stát neukládá povinnost automatického uvalení vazby pro určitou kategorii trestných činů ani pro určité údajné pachatele. V malém počtu právních systémů mohou závažné trestné činy vést ke vzniku vyvratitelných domněnek svědčících ve prospěch vazby, soudci však

i v těchto případech musí provést individuální posouzení založené na zásadách nezbytnosti a přiměřenosti.

Ve všech členských státech jsou za vydávání ochranných opatření spojených se zbavením osobní svobody odpovědné justiční orgány, které musí vydat odůvodněné rozhodnutí, v němž uvedou, proč nelze zamýšlených cílů dosáhnout pomocí alternativních opatření.

Všechny členské státy znají alternativy k vazbě, byť jejich podoba a dostupnost se liší. Mezi běžná opatření patří povinnost hlásit se úřadům, omezení kontaktů či pohybu, povinnost pobytu na určitém místě, zákaz cestování, odevzdání cestovních dokladů, finanční záruky a různé formy elektronického monitorování či propuštění pod dohledem. Některé systémy mají demonstrativní výčet možností, které soudům umožňují přizpůsobit podmínky osobním poměrům obviněného. Jiné systémy mají taxativní výčet, ale i tak uplatňují alternativní řešení v jednotlivých případech, zejména tam, kde lze riziko dostatečně zmírnit bez uvalení vazby.

Elektronické monitorování je k dispozici ve většině členských států, jeho využívání však zůstává nerovnoměrné kvůli technickým omezením, nedostatku zaměstnanců nebo požadavkům, jako je například stálé bydliště. Některé státy elektronické monitorování využívají v široké míře, zatímco jiné je vyhrazují pouze pro období po odsouzení nebo je uplatňují jen zřídka. Nahrazení vazby zárukou nebo slibem se stále používá ve všech členských státech, avšak má různé podoby. V některých členských státech slouží především jako záruka, že se obviněný dostaví k soudu nebo že bude dodržovat pravidla upravující podmíněné propuštění, zatímco v jiných členských státech představuje ústřední prvek řízení vedoucí k propuštění a je zakotveno v ústavních zárukách. Rozdíly se týkají toho, zda soudy musí nabídnout nahrazení vazby zárukou nebo slibem z vlastního podnětu, jak soudy posuzují, zda je výše záruky přiměřená finančním možnostem podezřelého, a zda ji může podezřelý splácet ve splátkách. Mnohé členské státy využívají nahrazení vazby zárukou nebo slibem jen zřídka a místo něj upřednostňují povinnost hlásit se nebo omezení pohybu.

Liší se také mechanismy dohledu nad alternativními opatřeními. V mnoha členských státech mají klíčovou roli probační služby, které zajišťují dohled, kontrolu dodržování podmínek a vypracovávají posudky před vynesemím rozsudku, které soudům pomáhají stanovit vhodné podmínky. V ostatních systémech se takové zprávy nevyužívají, s výjimkou složitých případů nebo situací, kdy se zvažuje elektronické monitorování. Mezi běžné překážky bránící uplatňování alternativních opatření v přípravném řízení patří nejistá bytová situace, omezené sociální či rodinné vazby, nedostatečné zdroje pro dohled a administrativní průtahy způsobené nedostatkem zaměstnanců.

Evropský příkaz k výkonu dohledu (rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV), jehož cílem je usnadnit přeshraniční uznávání alternativních opatření před zahájením trestního řízení, se stále využívá jen zřídka. Ačkoli téměř všechny členské státy tento právní předpis provedly do vnitrostátního práva, jeho praktické uplatňování zůstává omezené kvůli administrativní složitosti, nízké informovanosti odborníků v praxi a obavám ohledně vymahatelnosti.

Zranitelné osoby obecně nepodléhají zvláštním právním režimům, soudy však při rozhodování o vazbě či jejích alternativách musí zohlednit individuální okolnosti, jako je zdravotní postižení, věk, těhotenství, nemoc nebo sociální marginalizace. Některé členské státy mají výslovná právní ustanovení, která v případech týkajících se zranitelných osob upřednostňují uplatňování opatření bez odnětí svobody.

Celkové trendy

Celkově lze v členských státech rozlišit tři obecné trendy:

- systémy, které kombinují silné právní záruky s pravidelným využíváním alternativ k vazbě a dobře rozvinutým systémem dohledu,
- systémy s podrobnými právními rámci, jejichž provádění je však kvůli omezeným zdrojům či technickým překážkám nejednoduché,
- systémy, v nichž sice existují alternativy k vazbě, ale jsou uplatňovány jen zřídka, a kde z toho vyplývající soudní uvážení často vede k nadměrnému využívání vazby.

Většina členských států zakotvuje buď v právních předpisech, nebo v judikatuře zásadu, že vazba je až krajním opatřením, a stanoví alternativní opatření, jako jsou povinnost hlásit se, nahrazení vazby zárukou nebo slibem, elektronické monitorování nebo omezení pohybu. Praktické využívání těchto opatření v přípravném řízení se však značně liší; v některých případech je brzděno technickými omezeními, nedostatkem důvěry či nedostatečnými zdroji. Využití evropského příkazu k výkonu dohledu je rovněž stále omezené. Vzácně některé členské státy stále uplatňují povinnou vazbu u určitých trestných činů.

2. Důvodné podezření a důvody vazby

(19) Členské státy by měly vazbu ukládat pouze na základě důvodného podezření, že podezřelý spáchal daný trestný čin, které se stanoví pomocí pečlivého posouzení každého jednotlivého případu, a měly by omezit právní důvody uložení vazby na tyto důvody: a) nebezpečí útěku; b) nebezpečí opakování trestné činnosti; c) nebezpečí, že podezřelá nebo obviněná osoba bude mařit výkon spravedlnosti, nebo d) nebezpečí ohrožení veřejného pořádku.

(20) Členské státy by měly zajistit, aby určení nebezpečí vycházelo z individuálních okolností případu, ale aby zvláštní pozornost byla věnována: a) povaze a závažnosti údajného trestného činu; b) trestu, který by mohl být uložen v případě odsouzení; c) věku, zdravotnímu stavu, charakteru, předchozím odsouzením a osobním a sociálním poměrům podezřelé osoby, zejména její vazbě na komunitu, a d) chování podezřelé osoby, zejména tomu, jak plnila povinnosti, které jí případně byly uloženy v průběhu předchozího trestního řízení. Skutečnost, že podezřelá osoba není státním příslušníkem státu, v němž byl trestný čin údajně spáchán, nebo že k tomuto státu nemá žádné jiné vazby, sama o sobě nestačí k závěru, že existuje nebezpečí útěku.

(21) Členské státy se vyzývají, aby ukládaly vazbu pouze u trestných činů, za které hrozí trest odnětí svobody v délce nejméně jednoho roku.

Pro uložení vazby je ve všech členských státech nutné, aby byly splněny dvě kumulativní podmínky, a to dostatečně podložené podezření ze spáchání trestného činu a konkrétní zákonné

důvody prokazující, že vazba je nezbytná. Ačkoli se terminologie v jednotlivých členských státech liší a sahá od „důvodného podezření“ až po „závažné náznaky“ nebo „zdůvodněné zjištění“, základní důkazní úroveň je podobná. Podezření tedy musí vycházet z objektivních důkazů, které přesahují pouhé spekulace, avšak nedosahují úrovně důkazů potřebných k odsouzení.

Důkazní prahová hodnota, kterou musí soudy uplatňovat, se pohybuje mezi pouhým policejním podezřením a normou použitelnou v rámci soudního řízení. Justiční orgány se musí ujistit, že existují konkrétní a ověřitelné náznaky spojující obviněného s tvrzeným trestným činem. Některé členské státy uplatňují poměrně vysoké požadavky na dokazování a vyžadují jasné skutkové okolnosti; jiné se opírají o vnitrostátní odsuzující rozsudek soudu v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. V některých systémech nelze nařídit vazbu, dokud není formálně vzneseno obvinění, zatímco jiné systémy povolují krátkodobou vazbu v případech, kdy má brzy dojít k vznesení formálního podezření.

Minimální prahové hodnoty pro sankce se také liší. Některé členské státy omezují nařízení vazby na trestné činy, za které lze uložit tresty přesahující stanovenou hranici, zatímco jiné nestanovují zákonné minimum, ale v praxi přesto uplatňují zásady přiměřenosti.

Uznávané vazební důvody jsou do značné míry harmonizovány. Všechny systémy umožňují vazbu nařídit na základě rizika útěku, rizika ovlivnění vyšetřování a rizika recidivy. Některé umožňují nařídit vazbu i na základě ohrožení veřejného pořádku nebo bezpečnosti. Soudy posuzují riziko na základě komplexního zhodnocení osobních poměrů obviněného, včetně místa bydliště, zaměstnání, sociálních vazeb, státní příslušnosti, dosavadního chování a závažnosti trestného činu. Neexistence stálého bydliště je obecně považována za přítěžující okolnost, ačkoli se členské státy liší v tom, jak posuzují přeshraniční pobyt v rámci EU; některé z nich totiž na základě zásad vzájemné důvěry uznávají vazby napříč EU jako faktor snižující riziko.

Posouzení rizik se provádí individuálně v každém jednotlivém případě. Soudci posuzují závažnost trestného činu, pravděpodobný trest, vazby podezřelého na místní komunitu, jeho trestní minulost a chování během vyšetřování. Žádný z členských států zatím nepoužívá při hodnocení rizik automatizované nebo algoritmické nástroje; rozhodnutí zůstávají plně v pravomoci soudů a podléhají jejich uvážení.

Na posouzení nezbytnosti vazby má obvykle vliv zdravotní stav, věk a zdravotní postižení. Některé právní systémy povolují propuštění nebo domácí vězení ze zdravotních či humanitárních důvodů, zatímco jiné nabízejí již ve fázi přípravného řízení terapeutické alternativy pro osoby se závislostí na návykových látkách nebo s duševními problémy. V jiných členských státech to však vzhledem k presumpci neviny není možné. Na základě posouzení zranitelnosti lze v některých případech ospravedlnit méně omezující opatření nebo přímo nařízení vazby zakázat.

Celkové trendy

Ve všech členských státech se soudy při rozhodování o tom, zda je vazba důvodná, opírají o kombinaci důkazních prahových hodnot a odůvodnění založeného na posouzení rizika. Prahová hodnota pro uložení vazby, například „důvodné podezření“ nebo „závažné náznaky viny“, je však v jednotlivých členských státech definována odlišně. Soudní uvážení hraje ve všech

členských státech klíčovou roli a žádný systém nevyužívá automatizované nástroje. V mnoha členských státech se zohledňují aspekty týkající se zranitelnosti.

3. Odůvodnění rozhodnutí o vazbě

(22) Členské státy by měly zajistit, aby každé rozhodnutí justičního orgánu uvalit vazbu, prodloužit tuto vazbu nebo uložit alternativní opatření bylo řádně odůvodněné a opodstatněné a odkazovalo na konkrétní situaci podezřelé nebo obviněné osoby odůvodňující její věznění. Dotčené osobě by mělo být poskytnuto jedno vyhotovení rozhodnutí, které by mělo obsahovat i důvody, proč se alternativy k vazbě nepovažují za vhodné.

Soudní odůvodnění je klíčovou zárukou zajišťující transparentnost, spravedlnost a zákonnost při ukládání vazby a jejím prodlužování. Všechny členské státy vyžadují, aby soudy vydávaly odůvodněná rozhodnutí, v nichž podrobně uvedou skutkové a právní důvody vazby, vysvětlí, proč jsou alternativní opatření nevhodná, a prokáží, že další vazba je i nadále nezbytná a přiměřená.

V ochranném opatření spojeném se zbavením osobní svobody musí být uvedena totožnost obviněného, specifikovány tvrzené trestné činy, citována příslušná ustanovení, uvedeny vazební důvody a popsány skutkové okolnosti, na nichž se zakládá jak podezření, tak nezbytnost vazby.

Mnohé členské státy stanovily přísné lhůty pro vydání písemných rozhodnutí, ať již jde o okamžité vydání, nebo doručení do 24 nebo 48 hodin. Písemné odůvodnění je nezbytné pro případ odvolání a jeho nedoručení obvykle vede k neplatnosti rozhodnutí.

Od soudů se očekává, že svá odůvodnění přizpůsobí konkrétním okolnostem a nebudou používat šablonovité či standardizované formulace, ačkoli se takové formulace v některých členských státech stále používají. Justiční orgány musí posoudit osobní poměry a prokázat, proč je v daném konkrétním případě vazba nezbytná. Posuzování přiměřenosti, které vyžaduje výslovné zvážení veřejného zájmu a osobní svobody, je v několika členských státech formalizováno. Jiné systémy se při ukládání podobných povinností opírají o judikaturu.

Všechny členské státy vyžadují, aby soudy před nařízením vazby odůvodnily zamítnutí alternativ k vazbě. Mezi běžné důvody patří závažnost trestného činu, předchozí nedodržování podmínek, neexistence stálého bydliště nebo vysoké riziko recidivy. V členských státech s méně přísnými formálními požadavky se soudy mohou i tak implicitně zabývat alternativními opatřeními.

Rozhodnutí musí být obviněnému neprodleně sděleno, v případě potřeby i s překladem. Některé členské státy vyhláší rozhodnutí ústně, až poté následuje písemné vyhotovení; jiné předávají písemné vyhotovení okamžitě.

Celkové trendy

Ačkoli většina členských států vyžaduje, aby soudci při nařizování vazby vydávali individuálně odůvodněná rozhodnutí, může mít takové odůvodnění různé podoby, přičemž některé členské státy využívají standardní formulace nebo šablony. Většina členských států rovněž stanovuje přísné lhůty pro vydání písemných rozhodnutí. Povinnost zvážit a zamítnout alternativní opatření existuje v praxi ve všech členských státech, a to i pokud je méně formalizována.

4. Pravidelný přezkum vazby

(23) Členské státy by měly zajistit, aby justiční orgán pravidelně přezkoumával platnost důvodů, na jejichž základě je podezřelá nebo obviněná osoba držena ve vazbě. Členské státy by měly zajistit, aby byla podezřelá nebo obviněná osoba bez zbytečného odkladu propuštěna, jakmile důvody pro držení osoby ve vazbě pominou.

(24) Členské státy by měly umožnit, aby justiční orgán zahajoval pravidelný přezkum rozhodnutí o vazbě na žádost obviněné osoby nebo z moci úřední.

(25) Členské státy by měly v zásadě omezit interval mezi jednotlivými přezkumy na nejvýše jeden měsíc, s výjimkou případů, kdy má podezřelá nebo obviněná osoba právo kdykoli podat žádost o propuštění a obdržet rozhodnutí o této žádosti bez zbytečného odkladu.

Pravidelný soudní přezkum vazby je ve všech členských státech základní zárukou, která zajišťuje, že zbavení osobní svobody zůstává po celou dobu řízení odůvodněné. Všechny členské státy disponují mechanismy pro přezkum oprávněnosti vazby, i když se jejich struktura, četnost a procesní podrobnosti značně liší. Přezkum se může provádět v pevně stanovených zákonných intervalech, v klíčových fázích řízení nebo na žádost obhajoby či obžaloby.

V členských státech, kde se přezkum provádí v pevně stanovených intervalech, soudy přehodnocují oprávněnost vazby každých několik týdnů či měsíců. Tyto časté, pravidelně prováděné přezkumy zajišťují, že soudci posuzují, zda důvody pro vazbu stále trvají, zda podezření zůstává dostatečně doložené a zda lze vazbu nahradit jinými opatřeními. Jiné systémy spojují přezkum s jednotlivými fázemi řízení, jako je například ukončení vyšetřovacích úkonů nebo postoupení věci k projednání před soudy prvního stupně. Třetí skupina se opírá především o přezkumy požadované obhajobou, ačkoli soudy mají i nadále pravomoc přezkoumat oprávněnost vazby z vlastního podnětu.

Přezkumných řízení se obvykle mohou účastnit obviněný a obhájce. Mnohé členské státy vyžadují ústní jednání, při nichž je obviněný předveden před soudce, zatímco jiné při běžných přezkumech připouštějí písemné řízení. Ústní jednání se obvykle konají za účasti státního zastupitelství a umožňují obhajobě předložit své argumenty a důkazy a podat žádost o propuštění. Tlumočení a překlady se zpravidla zajišťují podle potřeby.

V mnoha členských státech musí soudci při přezkumu oprávněnosti vazby znovu posoudit důkazy, které jsou podkladem pro podezření, relevanci a závažnost rizikových faktorů a

přiměřenost pokračování vazby s ohledem na uplynulou dobu. Soudy musí rovněž obecně zvážit, zda vývoj v dané věci, jako je například snížené riziko útěku, ukončení vyšetřovacích úkonů nebo zlepšení osobních poměrů, odůvodňuje nahrazení vazby méně omezujícími alternativními opatřeními. Některé členské státy vyžadují, aby byly při každém přezkumu výslovně posouzeny změny okolností.

Včasné doručování rozhodnutí o přezkumu je ve všech členských státech běžnou praxí. Oznámení se obvykle doručují písemně obviněnému, obhájci a příslušným orgánům. V některých členských státech usnadňují rychlé předávání rozhodnutí a informací o termínech jednání automatizované nebo centralizované komunikační systémy.

S prodlužováním délky vazby se v mnoha systémech zvyšuje míra soudní kontroly. V případě prodlouženého trvání vazby může být nutné, aby věc přezkoumaly vyšší soudy, případně se po uplynutí určitých lhůt mohou uplatnit zvláštní kontrolní postupy.

Celkové trendy

Ve většině členských států je vyžadován pravidelný soudní přezkum vazby, často v pevně stanovených intervalech. Načasování, četnost a důkladnost těchto přezkumů se však značně liší. V mnoha členských státech je řízení o přezkumu vedeno písemně.

5. Výslech podezřelé nebo obviněné osoby

(26) Členské státy by měly zajistit, aby byla podezřelá nebo obviněná osoba vyslechnuta osobně nebo přes právního zástupce v rámci kontradiktorního ústního slyšení před příslušným justičním orgánem, který rozhoduje o vazbě. Členské státy by měly zajistit, aby rozhodnutí o vazbě byla přijímána bez zbytečného odkladu.

(27) Členské státy by měly dodržovat právo podezřelé nebo obviněné osoby na soudní řízení v přiměřené lhůtě. Členské státy by měly zejména zajistit, aby případy, v nichž byla uvalena vazba, byly řešeny jako naléhavé a s náležitou pečlivostí.

Právo být vyslechnut před přijetím rozhodnutí o uložení nebo prodloužení vazby je zaručeno ve všech členských státech. Všechny členské státy vyžadují, aby osoby zbavené osobní svobody byly neprodleně předvedeny před justiční orgán a aby jim byla dána možnost vyjádřit se osobně nebo prostřednictvím obhájce.

Zákonné lhůty pro předvedení vězněných osob před soud jsou obecně přísné a obvykle se pohybují v rozmezí 24 až 48 hodin. Malý počet členských států povoluje ve výjimečných případech lhůty až 72 nebo 96 hodin, avšak tato prodloužení zůstávají omezená. Slyšení musí být vedena bezodkladně a překročení zákonných lhůt často vede k automatickému propuštění.

Ve všech členských státech se slyšení o vazbě konají ústně na základě kontradiktorního principu. Probíhají za účasti obhájce a případně i státního zastupitelství. Zastoupení obhajoby je většinou povinné a řízení nemůže zákonně pokračovat bez přítomnosti advokáta. Důvěrná

komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem je chráněna jako základní součást spravedlivého řízení.

Obviněný by se k prvnímu slyšení o vazbě měl dostavit osobně. Následná slyšení mohou probíhat formou videokonference, avšak právní předpisy jednotlivých členských států se liší v tom, zda je přitom nutný souhlas obviněného. Některé státy zakazují účast na dálku při úvodních slyšeních, aby soudci mohli danou osobu posoudit přímo předtím, než vazbu nařídí.

Přístup ke spisu v dané věci je pro účinnou účast nezbytný. Mnohé systémy umožňují okamžitý přístup k podstatným důkazům již v okamžiku podání návrhu na nařízení vazby, zatímco jiné stanovují přísné lhůty pro předložení důkazů před slyšením.

Slyšení jsou formálně zaznamenávána. Ve všech členských státech je vyžadován písemný zápis a stále častěji se používá i audiovizuální záznam. Délka slyšení se liší; v některých členských státech se konají krátká, cílená slyšení, která trvají pouze asi 15 minut, zatímco slyšení ve složitých případech nebo v řízeních s více účastníky mohou trvat podstatně déle, a to až několik hodin. Rozhodnutí se většinou vynášejí ihned nebo krátce po slyšení.

Některé členské státy uplatňují při slyšeních velmi strukturované a formalizované postupy, kdy právní předpisy podrobně upravují požadavky týkající se lhůt, dokumentace i procesní práva v oblasti dokazování. Jiné volí flexibilnější přístupy. Postupy při videokonferencích se značně liší, což odráží rozdíly v technologické infrastruktuře, právní kultuře a názorech na nutnost fyzické přítomnosti obviněného.

Celkové trendy

Ačkoli srovnávací analýza ukazuje, že členské státy obecně zajišťují právo podezřelých na slyšení před přijetím rozhodnutí o vazbě, existují rozdíly v přístupu ke spisům a v právech na komunikaci s obhájcem. Postupy v oblasti videokonferencí se v jednotlivých členských státech značně liší.

6. Účinná právní ochrana a právo na opravný prostředek

(28) Členské státy by měly zaručit, aby podezřelé nebo obviněné osoby, které jsou zbaveny svobody, měly možnost obrátit se na soud, který je příslušný přezkoumat zákonnost jejich vazby a případně nařídit jejich propuštění.

(29) Členské státy by měly podezřelým nebo obviněným osobám, vůči nimž je vydáno rozhodnutí o vazbě, zaručit právo podat opravný prostředek proti takovému rozhodnutí a měly by je o tomto právu informovat při vydání rozhodnutí.

Možnost napadnout rozhodnutí o vazbě před soudem je základní zárukou zakotvenou ve všech vnitrostátních systémech. Členské státy poskytují několik možností, jak ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody napadnout, čímž zajišťují účinný přístup jednotlivců ke spravedlnosti.

Obvykle jsou k dispozici tři hlavní prostředky nápravy. Prvním z nich je běžné odvolání proti rozhodnutí o uložení nebo prodloužení vazby. Taková odvolání jsou obvykle přezkoumávána vyššími soudy a k rozhodnutí musí dojít ve stanovených lhůtách, aby se zabránilo nepřiměřenému prodlužování vazby. Druhým prostředkem nápravy jsou žádosti o propuštění nebo o nahrazení vazby méně omezujícími opatřeními. Ty lze obvykle podat kdykoli v průběhu řízení. Třetím prostředkem nápravy je *habeas corpus*, tj. řízení zaměřené na přezkum zákonnosti vazby, které umožňuje vězněným osobám napadnout zákonnost svého držení ve vazbě.

Jednotlivci musí být o svém právu napadnout rozhodnutí o vazbě informováni v okamžiku vydání rozhodnutí. Písemná rozhodnutí často obsahují výslovné poučení o právu na odvolání. Tlumočnické a překladatelské služby zajišťují, aby obvinění rozuměli tomu, jaké prostředky nápravy mají k dispozici, bez ohledu na jazykové bariéry.

Odvolání obvykle nemají odkladný účinek, pokud jde o výkon rozhodnutí o vazbě, soudy je však musí projednat co nejrychleji. Lhůty se v jednotlivých členských státech liší; pohybují se od rozhodnutí do 24 hodin až po lhůty trvající několik dní či týdnů, případně nejsou stanoveny vůbec. V členských státech, jejichž právní řád nestanoví zákonnou lhůtu, však soudy projednávají opravné prostředky proti rozhodnutí o vazbě přednostně, aby zabránily neoprávněnému pokračování omezení osobní svobody.

Soudy, které provádějí přezkum, posuzují jak zákonnost, tak přiměřenost. Posuzují, zda podezření a rizikové okolnosti nadále trvají a zda by alternativy k vazbě mohly tato rizika dostatečně zmírnit. Pokud důvod pro vazbu pominul, musí soudy nařídít propuštění osoby z vazby. Některé členské státy disponují zrychlenými řízeními o soudním přezkumu (například „*référé-liberté*“), která jsou speciálně určena k řešení naléhavých případů.

Ačkoli jen málo členských států disponuje specializovanými mechanismy pro zranitelné vězněné osoby, i v těchto případech se uplatňují obecné postupy soudního přezkumu a odvolání. Právní pomoc je široce dostupná a právní zastoupení je často povinné, což zaručuje účinný přístup k prostředkům nápravy.

Celkové trendy

Všechny členské státy uznávají právo na odvolání proti rozhodnutí o vazbě, nicméně lhůty a postupy při oznamování se liší. V některých členských státech trvají lhůty pouhých 24 hodin, což vyvolává obavy ohledně účinného přístupu k prostředkům nápravy.

7. Doba trvání vazby

(30) Členské státy by měly zajistit, aby doba trvání vazby nepřesáhla délku trestu, který může být uložen za daný trestný čin, a nebyla vůči tomuto trestu nepřiměřená.

(31) Členské státy by měly zajistit, aby doba trvání vazby nebyla v rozporu s právem vězněné osoby na soudní řízení v přiměřené lhůtě.

(32) Případy zahrnující osoby, kterým je uložena vazba, by členské státy měly považovat za přednostní.

Systémy členských států upravují přípustnou délku vazby prostřednictvím zákonných lhůt a průběžného posuzování přiměřenosti. Ačkoli se přístupy liší, všechny členské státy zajišťují, aby vazba netrvala neomezeně dlouho a aby skončila, jakmile již není odůvodněná, tj. jakmile pominou důvody pro její uložení.

Některé členské státy pro vazbu stanoví přísné maximální lhůty, které se liší v závislosti na povaze trestného činu nebo fázi řízení. Tyto lhůty se mohou pohybovat od několika měsíců u méně závažných trestných činů až po několik let u mimořádně závažných trestných činů. Po uplynutí lhůt je povinné propuštění, avšak soudy mohou uložit alternativní opatření bez zbavení osobní svobody, aby zajistily dodržování procesních povinností.

Jiné členské státy uplatňují smíšené modely, v nichž se kombinují maximální lhůty s možností soudního uvážení o prodloužení vazby ve složitých případech. Prodloužení lhůty obvykle vyžaduje povolení soudu a může být předmětem přezkumu ze strany vyššího soudu.

Třetí skupina členských států se neopírá o pevně stanovené zákonné maximální lhůty, ale místo toho podřizuje vazbu průběžnému přezkumu přiměřenosti, přičemž vyžaduje, aby vazba zůstávala nezbytná a důvodná s ohledem na okolnosti a uplynulý čas.

Mezi mechanismy, které mají zabránit nedodržení lhůt, patří elektronické systémy sledování, dohled ze strany státního zastupitelství a automatická upozornění, která informují orgány o blížícím se termínu. Účelem těchto systémů je zabránit překročení vazebních lhůt.

Průtahy v řízení, které mohou prodloužit dobu trvání vazby, se obvykle připisují složitosti případu, zapojení více obžalovaných, přeshraničním vyšetřováním, nutnosti opírat se o znalecké posudky nebo omezeným soudním zdrojům. Většina členských států uznává, že hlavními příčinami prodloužení vazby jsou spíše procesní nedostatky než záměrné nadměrné využívání vazby.

V mnoha právních systémech je možné získat odškodnění za nepřiměřené nebo protiprávní držení ve vazbě, ačkoli nárok na něj může záviset na výsledku trestního řízení nebo na konkrétních zákonných kritériích, přičemž pravidla pro uplatnění nároku se liší. V některých členských státech je podmínkou pro přiznání odškodnění zproštění viny, zatímco v jiných je odškodnění možné i v případě, že řízení skončí odsouzením, avšak uložení vazby bylo neopodstatněné.

Celkové trendy

Ve většině členských států jsou stanoveny maximální lhůty pro trvání vazby, nicméně jejich délka se pohybuje od několika dnů až po několik let. I v případech, kdy jsou stanoveny lhůty, vedou procesní a soudní průtahy a složitost věci často k prodloužení trvání vazby.

8. Odpočet doby strávené ve vazbě od pravomocně uloženého trestu

(33) Členské státy by měly od délky následně uloženého trestu odnětí svobody odečíst veškerou dobu trvání vazby před odsouzením, a to i v případě, že byla vykonána formou alternativních opatření.

Všechny členské státy uznávají zásadu, že doba strávená ve vazbě musí být odečtena od případného trestu odnětí svobody uloženého po odsouzení. Tato zásada zabraňuje dvojímu trestu a zajišťuje, aby celková délka odnětí svobody zůstala přiměřená a právně odůvodněná. Ačkoli se rozsah odpočtu, zohlednění omezujících alternativních opatření k vazbě a způsoby výpočtu liší, doba již strávená ve vazbě se obecně odečítá automaticky.

Ve všech členských státech se formální vazba započítává v poměru jeden den za jeden den. Soudy, které vynášejí odsuzující rozsudky, obvykle tento odpočet uplatňují přímo, ačkoli v některých právních řádech jsou za výpočet a odpočtení doby odpovědné donucovací orgány, jakmile rozsudek nabude právní moci. V některých právních řádech sledují délku vazby automatizované systémy elektronicky, aby se zvýšila přesnost a předešlo se chybám. V jiných případech se odpočet opírá o soudní ověření nebo správní záznamy.

Některé členské státy rozšiřují možnost odpočtu i na omezující alternativy k vazbě, jako je domácí vězení, elektronické monitorování nebo intenzivní dohled, a považují je za opatření dostatečně podobná vazbě, aby odpočet byl oprávněný. V těchto systémech mohou být omezující opatření odečtena stejnou měrou nebo poměrným způsobem v závislosti na míře uloženého omezení. V jiných právních řádech se odpočet omezuje na formální výkon vazby ve vazebních věznicích, ačkoli při stanovení trestu mohou brát v úvahu omezující alternativy k vazbě jako polehčující okolnosti, i když formálně trest nesnižují.

V několika členských státech existují vzorce pro převod, které umožňují převést různé formy zbavení nebo omezení osobní svobody na ekvivalentní počet dnů strávených ve vazbě. Tyto vzorce mohou pro účely odpočtu převést období domácího vězení, dobu veřejně prospěšných prací, zaplacení pokuty nebo splnění povinnosti hlásit se na ekvivalenty odnětí svobody. V jiných systémech soudy při stanovení přiměřeného období pro odpočet vycházejí z judikatury a zohledňují povahu omezení.

Spory ohledně odpočtů jsou vzácné, protože pravidla jsou jasně stanovena a důsledně uplatňována. Situace, kdy se v souvisejících řízeních překrývá délka vazby, lze řešit pomocí zákonných ustanovení, která zabrání dvojímu započítání této doby. V případech, kdy dojde k protiprávní nebo nepřiměřeně dlouhé vazbě, poskytují mechanismy odškodnění dodatečné záruky.

Celkové trendy

Odpočet doby strávené ve vazbě od pravomocně uloženého trestu odnětí svobody je ve všech členských státech běžnou praxí. Při stanovování trestů však neexistuje jednotný přístup k zohledňování alternativních opatření (např. domácího vězení nebo elektronického monitorování). Pouze několik členských států odečítá celou řadu alternativních opatření, zatímco jiné je zcela vylučují.

MINIMÁLNÍ NORMY PRO MATERIÁLNÍ PODMÍNKY VE VĚZNICÍCH

1. Ubytování

(34) Členské státy by měly každé vězněné osobě přidělit minimální plochu alespoň 6 m² v celách pro jednu osobu a 4 m² v celách pro více osob. Členské státy by měly zaručit, že absolutní minimum osobního prostoru, který má každá vězněná osoba k dispozici, a to i v celách pro více osob, bude odpovídat nejméně 3 m² plochy na jednu vězněnou osobu. Pokud je osobní prostor, který má vězněná osoba k dispozici, menší než 3 m², vzniká silná domněnka porušení článku 3 EÚLP. Výpočet dostupného prostoru by měl zahrnovat plochu, kterou zabírá nábytek, nikoli však plochu, kterou zabírají hygienická zařízení.

(35) Členské státy by měly zajistit, aby jakékoli výjimečné snížení absolutní minimální plochy na jednu vězněnou osobu, která činí 3 m², bylo krátkodobé, příležitostné, nevýznamné a doprovázené dostatečnou volností pohybu mimo celu a vhodnými činnostmi mimo celu. Členské státy by dále měly zajistit, aby v takových případech byly obecné podmínky ve věznicích přiměřené a aby v podmínkách věznění dotyčné osoby neexistovaly žádné další přitěžující faktory, například jiné nedostatky z hlediska minimálních stavebních požadavků na cely nebo hygienická zařízení.

(36) Členské státy by měly zaručit, že vězněné osoby budou mít v celách přístup k dennímu světlu a čerstvému vzduchu.

Normy pro ubytování ve vězeňských zařízeních odrážejí kombinaci zákonných povinností, správní praxe a materiálních omezení, jako je například přeplněnost. Ačkoli většina členských států stanovuje závazné minimální normy pro individuální životní prostor, hygienická zařízení, osvětlení, větrání a uspořádání lůžek, míra jejich dodržování se značně liší v důsledku strukturálních a provozních problémů.

Značný počet členských států stanovuje závazné minimální požadavky na prostor (v m²) prostřednictvím primárních právních předpisů, nařízení nebo správních předpisů. Jiné členské státy se opírají o politické pokyny nebo nezávazné normy. I v rámci právních rámců, kde platí závazné normy, se velikost minimálního osobního prostoru značně liší. Některé systémy stanovují prostor na jednu vězněnou osobu, který se velmi blíží doporučeným hodnotám, zatímco jiné stanovují limity výrazně nižší než normy vymezené v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a v doporučení o detenci. Některé právní řády povolují za určitých okolností, jako je dočasné přeplnění nebo krátkodobé umístění, výjimečně nízkou minimální rozlohu osobního prostoru odpovídající 2 m². V jednotlivých členských státech se velikost osobního prostoru v jednolůžkových celách pohybuje v rozmezí od 2 m² do 12 m², což svědčí o velmi velkých rozdílech v základních životních podmínkách vězněných osob v EU.

Míra dodržování těchto norem se liší. Několik členských států uvádí, že všechny vězněné osoby mají k dispozici alespoň minimální požadovaný prostor a že žádná vězněná osoba nemá k dispozici méně než 4 m² osobního prostoru. Jiné zdroje uvádějí, že malá část vězněných osob má k dispozici méně osobního prostoru, než kolik stanovují doporučené limity. V několika členských státech, kde dochází k značnému přeplnění, však má velká část (více než 50 %) vězněných osob k dispozici méně než 4 m² osobního prostoru. Přeplněnost se v těchto systémech projevuje také v několika vězeňských zařízeních.

Pouze menšina členských států využívá moderní nástroje pro správu obsazenosti založené na informačních technologiích, které slouží ke sledování dodržování předpisů a k vydávání upozornění v případě překročení kapacitních limitů. Většina z nich se spoléhá na ruční sledování, pravidelné podávání zpráv nebo kontroly ze strany orgánů dohledu.

Uspořádání lůžek se liší. Mnohé systémy uvádějí, že vězněné osoby nespí na matracích na podlaze ani na třílůžkových palandách. Pokud k takovým situacím dochází, jsou popisovány jako ojedinělé, dočasné nebo omezené na konkrétní zabezpečené cely. Jen malý počet členských států uvádí, že se zde kvůli přeplněnosti věznic běžně používají třílůžkové palandy nebo že značný počet vězněných osob spí na podlaze.

Většina členských států uvedla, že vězněné osoby mají v celách přístup k dennímu světlu a čerstvému vzduchu. Pravidla týkající se kouření se liší; mnoho členských států povoluje kouření v jednolůžkových celách nebo kouření ve vícelůžkových celách se souhlasem všech vězněných osob, zatímco jiné členské státy kouření ve vnitřních prostorách zcela zakazují.

Prostředky nápravy se v případě nevyhovujícího ubytování rovněž značně liší. Některé členské státy poskytují více času stráveného mimo celu nebo více příležitostí k přesunu, zatímco jiné umožňují soudní přezkum, řízení o stížnosti nebo snížení trestu. V systémech s omezeným právním prostorem nebo s četnými výjimkami jsou možnosti nápravy často omezené.

Celkové trendy

V jednotlivých členských státech se normy pro ubytování značně liší. Zatímco mnoho členských států zajišťuje dostatečný prostor a přiměřené životní podmínky, jiné se potýkají s vážnými problémy s přeplněností věznic, což má dopad na dodržování minimálních norem a vede k tomu, že některé osoby zbavené svobody musí po delší dobu spát na matracích. Systémy monitorování se zlepšují, ale stále nejsou jednotné.

2. Umíst'ování

(37) Členské státy se vyzývají a v případě dětí by měly zajistit, aby vězněné osoby byly pokud možno umíst'ovány do vězeňských zařízení v blízkosti svého bydliště nebo na jiná místa vhodná pro účely jejich sociální rehabilitace.

(38) Členské státy by měly zajistit, aby osoby ve vazbě byly drženy odděleně od odsouzených osob. Ženy by měly být drženy odděleně od mužů. Děti by neměly být vězněny společně s dospělými, pokud to není v nejlepším zájmu dítěte.

(39) Dosáhne-li vězněné dítě věku 18 let, případně jedná-li se o mladou dospělou osobu mladší 21 let, měly by členské státy v odůvodněných případech umožnit, aby tato osoba byla držena odděleně od jiných vězněných dospělých osob, je-li to odůvodněno osobní situací dotčené osoby a je-li to slučitelné s nejlepšími zájmy dětí, které jsou vězněny s touto osobou.

Zásady pro umíst'ování určují, kam jsou vězněné osoby geograficky umíst'ovány a jakým způsobem jsou v rámci zařízení odděleny.

Ve všech členských státech se při rozhodování o umístění zohledňují rodinné vazby vězněných osob a jejich předchozí místo pobytu. Blízkost rodiny je obecně považována za důležitý faktor pro udržení vztahů a podporu opětovného začlenění. Umíst'ování na základě místa pobytu

rodiny je však často omezeno nutností přiřadit vězněné osoby do zařízení s odpovídající bezpečnostní úrovní, do léčebných programů nebo přizpůsobit se dostupným kapacitám. Specializovaná zařízení zaměřená na lékařskou nebo psychologickou péči mohou vyžadovat umístění mimo domovský region.

Většina systémů odděluje osoby ve vazbě od odsouzených, ačkoli v některých členských státech se tyto skupiny během dne účastní společných aktivit. Přesto se zásada ve prospěch oddělení obecně dodržuje, aby byla zachována presumpce neviny.

Rozdělení podle pohlaví je téměř všude. Ženy jsou obvykle umístěny v samostatných zařízeních nebo v oddělených částech smíšených věznic. Některé systémy umožňují ženám účastnit se pod dohledem smíšených aktivit, i když jsou ubytovány odděleně.

Oddělení nezletilých od dospělých je běžnou praxí. Děti mladší 18 let jsou obvykle umístovány do specializovaných zařízení pro mladistvé nebo do vyhrazených oddělení. Věkové hranice se v některých členských státech liší; v některých z nich se umístění do zařízení pro mladistvé vztahuje i na osoby ve věku do 21 let, případně za určitých podmínek dokonce do 24 let. Několik systémů umožňuje v jednotlivých případech umístění mladých dospělých (ve věku 18 až 21 let) k dětem nebo naopak starších dospívajících k dospělým, pokud je to považováno za vhodné.

Postupy při podpoře mladých dospělých se liší značně. Některé členské státy zřizují specializovaná oddělení nebo programy zaměřené na mládež, zatímco jiné začleňují mladé dospělé do běžné vězeňské populace a poskytují jim dodatečnou podporu v oblasti vzdělávání a resocializace.

Celkové trendy

Postupy při umístování odrážejí společné cíle, tj. ochranu zranitelných vězněných osob, zachování presumpce neviny u osob ve vazbě a umožnění jejich rehabilitace, avšak jejich uplatňování závisí na uspořádání a kapacitě zařízení. Oddělené ubytování žen a dětí je upřednostňováno vždy, zatímco situace mladých dospělých se liší. Blízkost rodiny je považována za důležitý, ale nikoli rozhodující faktor, protože provozní požadavky mají často přednost.

3. Hygiena a sanitární podmínky

(40) Členské státy by měly zajistit, aby hygienická zařízení byla vždy přístupná a aby vězněným osobám poskytovala dostatečné soukromí, včetně účinného stavebního oddělení hygienických zařízení od obytných prostor v celách pro více osob.

(41) Členské státy by měly zavést účinná opatření k udržení dobrých hygienických standardů pomocí dezinfekce a fumigace. Členské státy by dále měly zajistit, aby vězněné osoby měly k dispozici základní hygienické potřeby, včetně hygienických ručníků, a aby v celách byla k dispozici teplá a tekoucí voda.

(42) Členské státy by měly vězněným osobám poskytnout vhodné čisté oblečení a lůžkoviny a prostředky k udržování těchto předmětů v čistotě.

Hygiena a sanitární podmínky mají zásadní význam pro zachování lidské důstojnosti, zdraví a předcházení nemocem ve vězeňských zařízeních. Většina členských států uvádí, že vězněné osoby mají nepřetržitý přístup k základním hygienickým zařízením (toalety a umyvadla), a to buď přímo v celách, nebo ve společných prostorách, kam mají zaměstnanci okamžitý přístup. Rozsah a kvalita sanitárního vybavení v jednotlivých celách se v členských státech výrazně liší.

Většina členských států vybavuje téměř všechny cely toaletou i umyvadlem. Některé členské státy uvádějí, že jsou takto vybaveny všechny cely, zatímco jiné uvádějí, že takové vybavení poskytují jen zčásti, zejména ve starších zařízeních nebo celách s více vězni. V některých systémech jsou tato zařízení v méně než 50 % všech cel, což nutí vězněné osoby využívat společné sanitární prostory.

Soukromí při používání toalet do značné míry závisí na tom, zda jsou toalety odděleny přepážkami. Některé členské státy uvádějí, že oddělení je zavedeno plošně nebo téměř plošně, zatímco jiné jej zajišťují pouze v méně než 50 % cel. Zejména ve společných celách je běžné, že toalety nejsou odděleny přepážkami, což vyvolává obavy, pokud jde o důstojnost a soukromí.

Některé členské státy hlásí výskyt škůdců nebo hygienické problémy, jako jsou plísňe, hmyz, krysy nebo štěnice, i když se to obvykle týká pouze omezeného počtu zařízení. Několik členských států uvádí rozsáhlejší problémy, které se dotýkají velké části zařízení. Mezi preventivní opatření patří pravidelná ochrana proti škodlivým organismům, zlepšení větrání a výměna matrací nebo jejich tepelné ošetření.

Tekoucí voda je obecně dostupná ve všech členských státech, přístup k teplé vodě však není všude stejný. Některé členské státy zajišťují teplou vodu ve všech celách, jiné ji zajišťují ve více než 50 % cel. Menší skupina členských států uvádí, že v celách je k dispozici jen omezené množství teplé vody nebo žádná, což nutí vězněné osoby ke sprchování ve společných prostorách podle stanoveného rozvrhu.

Četnost sprchování se v rámci jednotlivých systémů liší, od každodenního sprchování až po sprchování jednou či dvakrát týdně, přičemž v některých systémech je ženám umožněno sprchovat se častěji.

Hygienické potřeby, jako je mýdlo, šampon a potřeby pro ženskou hygienu, jsou běžně k dispozici. Většina členských států poskytuje tyto výrobky zdarma, nicméně některé umožňují vězněným osobám dokoupit si je i dodatečně.

Oblečení a ložní prádlo se obvykle poskytuje zdarma, zejména při přijetí. Praní je zajišťováno různými způsoby, běžnou praxí je praní oblečení a ložního prádla jednou nebo dvakrát týdně. V některých systémech je umožněno vězněným osobám využívat společné prádelny k tomu, aby si samy vypraly.

Celkové trendy

Hygienické normy se v jednotlivých členských státech značně liší. Zatímco mnoho členských států zajišťuje v celách odpovídající hygienické podmínky a soukromí, jiné využívají společná sociální zařízení nebo toalety nijak neoddělují, zejména v celách s více vězni. Dostupnost teplé vody a četnost sprchování se značně liší, což odráží rozdíly v infrastruktuře. V některých členských státech zůstává problémem výskyt škůdců.

4. Výživa

(43) Členské státy by měly zajistit, aby byla strava poskytována v dostatečném množství a kvalitě, splňovala nutriční potřeby vězněných osob a byla připravována a podávána v hygienických podmínkách. Členské státy by dále měly zaručit, aby vězněné osoby měly vždy k dispozici čistou pitnou vodu.

(44) Členské státy by měly vězněným osobám poskytovat výživnou stravu s přihlédnutím k jejich věku, zdravotnímu postižení, zdravotnímu a tělesnému stavu, náboženství, kulturním zvyklostem a charakteru jejich práce.

Výživa je klíčovou složkou zdraví a kvality života vězněných osob a většina členských států uznává povinnost poskytovat vyváženou stravu s dostatečným kalorickým obsahem. Většina členských států se snaží zajistit tři jídla denně, přičemž denní kalorický příjem se obvykle pohybuje mezi 2 200 a 3 000 kcal na jednu vězněnou osobu. Některé státy své normy výslovně přizpůsobují vnitrostátním výživovým doporučením nebo zajišťují lékařský dohled, který zabezpečí, že strava bude těmto doporučením odpovídat.

Denní výdaje na potraviny se v jednotlivých členských státech výrazně liší. Některé státy uvádějí relativně vysokou úroveň výdajů, což jim umožňuje poskytovat pestrou a nutričně vyváženou stravu. Jiné členské státy fungují s podstatně nižšími rozpočty, v některých případech méně než 2 eura na vězněnou osobu a den. Tyto rozdíly (v rozmezí od méně než 2 EUR až po více než 10 EUR na vězněnou osobu a den) vyvolávají obavy, zda je možné v systémech s nízkými výdaji zachovat kvalitu a rozmanitost stravy, byť všechny členské státy uvádějí, že dodržují minimální výživové normy.

Většina členských států přizpůsobuje stravu s ohledem na zdravotní stav, alergie, potřeby související s věkem, těhotenství, kojení a náboženské požadavky. Vegetariánská strava je velmi rozšířená a veganská strava je stále dostupnější. Některé členské státy rovněž nabízejí doplňková jídla nebo upravený denní režim pro vězněné osoby, které vykonávají práci nebo se věnují fyzicky náročným činnostem.

Všechny členské státy uvádějí, že vězni mají neustále k dispozici čistou pitnou vodu.

Celkové trendy

Normy pro kalorický příjem a pestrost stravy jsou v jednotlivých členských státech v zásadě sjednocené, avšak rozpočty na stravu se výrazně liší a pohybují se v rozmezí od méně než 2 EUR až po více než 10 EUR na vězněnou osobu a den. Systémy s vyššími výdaji mohou snáze zajistit čerstvé a rozmanité potraviny, zatímco systémy s nízkými výdaji riskují, že se budou muset spoléhat na méně rozmanité nebo méně kvalitní možnosti, i když formálně splňují předpisy. Stravovací úpravy z náboženských a zdravotních důvodů jsou ve všech členských státech široce zavedeny. Přístup k čisté pitné vodě je zaručen ve všech členských státech.

5. Čas strávený mimo celu a ve venkovních prostorech

(45) Členské státy by měly vězněným osobám umožnit fyzické cvičení na čerstvém vzduchu po dobu alespoň jedné hodiny denně a měly by jim k tomuto účelu poskytnout prostorné a vhodné zařízení a vybavení.

(46) Členské státy by vězněným osobám měly umožnit, aby trávily přiměřenou dobu mimo celu, aby se mohly věnovat práci, vzdělávání a rekreačním činnostem, které jsou nezbytné pro přiměřenou úroveň lidských a sociálních interakcí. Aby se zabránilo porušení zákazu mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu, měly by členské státy zajistit, aby veškeré výjimky z tohoto pravidla v souvislosti se zvláštními bezpečnostními režimy a opatřeními, včetně samovazby, byly nezbytné a přiměřené.

Čas strávený mimo celu má zásadní význam pro tělesnou i duševní pohodu vězněných osob. Všechny členské státy zaručují vězněným osobám alespoň jednu (1) hodinu pobytu venku denně, s výjimkou mimořádných okolností, jako jsou extrémní povětrnostní podmínky nebo konkrétní bezpečnostní opatření. Tato norma je všeobecně uznávaná a odráží společné povědomí o významu pohybu a pobytu na čerstvém vzduchu.

Kromě povinné hodiny strávené venku se průměrná denní doba strávená mimo celu značně liší. Ačkoli mnoho členských států usiluje o minimálně tři hodiny, skutečné údaje často závisí na režimu vazby, personálních kapacitách, úrovni zabezpečení a dostupnosti organizovaných aktivit. Některé členské státy, zejména ty, které mají pro odsouzené osoby rozsáhlé programy, jim umožňují strávit mimo celu podstatně více času. Osoby ve vazbě, které nemají povinnost pracovat a mohou mít méně povinností v rámci programů, často tráví více času zavřené ve svých celách. Několik členských států uvádí, že průměrná doba strávená mimo celu u určitých kategorií vězněných osob činí pouhou jednu až dvě hodiny.

Mezi aktivity, které vězněné osoby mohou vykonávat, obvykle patří práce, odborná příprava, formální vzdělávání, psychologické a sociální programy, léčba závislostí, dluhové poradenství, kurzy rodičovství a podpora při opětovném začlenění do společnosti. Běžné jsou také volnočasové aktivity, jako je sport, umění, hudba a návštěvy knihoven či bohoslužeb. V některých systémech se nabízí specializovanější nebo kulturně zaměřené programy, které pro vězněné osoby splňující určitá kritéria, zajišťují dobrovolníci či nevládní organizace, včetně tvůrčích dílen, diskusních kroužků nebo denních výletů.

V mnoha členských státech existují zvláštní bezpečnostní režimy, nicméně jejich vymezení se liší. Tyto režimy často zahrnují zvýšený dohled, omezení pohybu nebo opatření týkající se umístění do izolace a jejich součástí může být umístění do speciálně zabezpečených cel, častější prohlídky, nepřetržité osvětlení nebo omezení činností. Umístění do těchto režimů obvykle vyžaduje posouzení rizik, jako je násilí, sebepoškozování, pokusy o útěk nebo příslušnost ke gangům. Je nutné provádět pravidelné přezkumy, aby se zajistilo, že tato opatření nejdou nad rámec toho, co je nezbytné.

Statistické údaje o samovazbě, která je vymezena jako izolace trvající 22 hodin nebo déle bez smysluplného lidského kontaktu, jsou omezené. Jen málo členských států disponuje komplexními systémy sledování, což ztěžuje srovnání. Dostupné údaje naznačují, že k samovazbě vězňů dochází, avšak její evidence není jednotná a mezi jednotlivými věznicemi se výrazně liší.

Celkové trendy

Čas strávený mimo celu zůstává jedním z nejvíce proměnlivých aspektů podmínek ve věznicích. Všechny členské státy splňují základní požadavek na jednu hodinu pobytu venku denně, celkově se však doba strávená mimo celu značně liší v závislosti na infrastruktuře, personálním obsazení a dostupnosti programů. Organizované aktivity jsou sice rozšířené, často však upřednostňují odsouzené osoby před osobami ve vazbě. Ve všech členských státech nadále platí zvláštní bezpečnostní režimy, které obvykle zahrnují záruky pro případ přezkumu. Trvalým trendem je nedostatek spolehlivých údajů o samovazbě, což poukazuje na přetrvávající problémy v oblasti transparentnosti a sledování.

6. Práce a vzdělávání vězněných osob za účelem podpory jejich opětovného začlenění do společnosti

(47) Členské státy by měly investovat do sociální rehabilitace vězněných osob s ohledem na jejich individuální potřeby. Za tímto účelem by členské státy měly usilovat o zajištění placené a užitečné práce. Aby podpořily úspěšné opětovné začlenění vězněné osoby do společnosti a na trh práce, měly by členské státy upřednostňovat práci, která zahrnuje odborné vzdělávání.

(48) Aby vězněným osobám pomohly připravit se na propuštění a usnadnily jejich opětovné začlenění do společnosti, měly by členské státy zajistit, aby všechny vězněné osoby měly přístup k bezpečným, inkluzivním a dostupným vzdělávacím programům (včetně distančního vzdělávání), které budou odpovídat jejich individuálním potřebám a zohledňovat jejich aspirace.

Práce a vzdělání jsou všeobecně považovány za zásadní nástroje pro rehabilitaci a opětovné začlenění do společnosti. Většina členských států zajišťuje strukturované aktivity, které vězněným osobám umožňují osvojit si dovednosti, udržovat denní režim a rozvíjet schopnosti potřebné pro život po propuštění. Existují však značné rozdíly v míře účasti, dostupnosti programů a využívání individuálního plánování.

Mnohé členské státy poskytují odsouzeným osobám podporu prostřednictvím individuálních plánů výkonu trestu nebo rehabilitace. Tyto plány stanovují konkrétní vzdělávací, profesní, psychologické a behaviorální cíle přizpůsobené potřebám vězněné osoby. Ne všechny systémy však uplatňují individuální plány výkonu trestu jednotně. Některé členské státy vypracovávají plány na zajištění dodržování podmínek pouze pro osoby, které vykonávají delší tresty (alespoň jeden rok), nebo pro ty, u nichž bylo posouzeno, že potřebují cílenou podporu. Několik členských států uplatňuje komplexní plánování pro všechny vězněné osoby, bez ohledu na délku trestu. Osoby ve vazbě málokdy dostávají komplexní plány resocializace, mohou však přesto využívat možnosti vzdělávání nebo zaměstnání, pokud to bezpečnostní a procesní omezení dovolují.

Zapojení do práce se značně liší. Některé členské státy uvádějí, že práci vykonává pouze malé procento vězněných osob, zatímco jiné poukazují na velmi vysokou míru zapojení odsouzených osob. Osoby ve vazbě se účastní mnohem méně často, a to kvůli pravidlům o dobrovolné účasti, presumpci nevinu a praktickým překážkám souvisejícím s probíhajícími vyšetřováními.

Vzdělávací možnosti sahají od programů zaměřených na základní gramotnost až po dálkové studium na univerzitní úrovni. Mnohé systémy umožňují vězněným osobám pokračovat ve formálním vzdělávání, které zahájily před svým umístěním do vězeňského zařízení. Stále častěji se využívají platformy pro distanční vzdělávání, zejména v systémech s dobře rozvinutou infrastrukturou informačních a komunikačních technologií, ačkoli přístup k digitálním nástrojům je často přísně regulován.

Vězněné osoby jsou za výkon práce zpravidla placeny, i když výše mzdy se značně liší. Některé členské státy rovněž nabízejí finanční či nefinanční pobídky za absolvování vzdělávacích kurzů nebo účast v léčebných programech.

Celkové trendy

Práce a vzdělání jsou sice široce dostupné, ale přístup k nim je nerovnoměrný. Odsouzené osoby mají největší prospěch ze strukturovaných programů a individuálních plánů, zatímco osoby ve vazbě mají méně příležitostí. Míra účasti se v jednotlivých členských státech značně liší, což je dáno kapacitou zařízení, dostupností pracovní síly a právní úpravou. Díky možnostem distančního vzdělávání je vzdělávání stále flexibilnější.

7. Zdravotní péče

(49) Členské státy by měly zaručit, že vězněné osoby budou mít včas přístup k lékařské pomoci, včetně psychologické péče, kterou potřebují k zachování svého fyzického a duševního zdraví. Za tímto účelem by členské státy měly zajistit, aby zdravotní péče ve vězeňských zařízeních splňovala stejné standardy jako zdravotní péče poskytovaná vnitrostátním systémem veřejné zdravotní péče, a to i pokud jde o psychiatrickou léčbu.

(50) Členské státy by měly zajišťovat pravidelný lékařský dohled a podporovat programy očkování a zdravotního screeningu, včetně přenosných (HIV, virová hepatitida B a C, tuberkulóza a pohlavně přenosné choroby) a nepřenositelných nemocí (zejména screening rakoviny), s následnou diagnostikou a případným zahájením nezbytné léčby. Ke zvýšení míry screeningu a zdravotní gramotnosti mohou přispět programy zdravotního vzdělávání. Členské státy by měly zejména zajistit, aby byla věnována zvláštní pozornost léčbě vězněných osob s drogovou závislostí, prevenci infekčních onemocnění a péči při těchto onemocněních, duševnímu zdraví a prevenci sebevražd.

(51) Členské státy by měly vyžadovat, aby bylo lékařské vyšetření provedeno bez zbytečného odkladu na začátku každého období zbavení osobní svobody a po každém přemístění.

Všechny členské státy mají při přijetí zavedené lékařské prohlídky, přičemž načasování se liší – od okamžitého vyšetření do 24 hodin po příjezdu až po prohlídky prováděné v průběhu několika dnů (obvykle do 3–5 pracovních dnů).

Většina členských států provádí testy na přenosné nemoci, jako je HIV, žloutenka, tuberkulóza a pohlavně přenosné infekce, a zároveň provádí screeningová vyšetření na nepřenositelná onemocnění, včetně rakoviny. V některých systémech se pozornost soustředí především na

přenosné nemoci, což odráží omezené zdroje nebo stanovení priorit v oblasti rizik pro veřejné zdraví.

Modely poskytování zdravotní péče se liší. Některé členské státy využívají ve velké míře vlastní zdravotnické pracovníky, včetně praktických lékařů, zdravotních sester, psychologů, psychiatrů a zubních lékařů. Jiné členské státy využívají kombinované modely, v nichž spojují vlastní služby s externími odborníky. Některé členské státy – zejména ty, které disponují staršími nebo menšími zařízeními – poskytují pouze základní interní zdravotní péči a v případě specializovaných služeb se ve velké míře spoléhají na externí nemocnice či ambulantní kliniky, aby zajistily péči 24 hodin denně, 7 dní v týdnu.

Ve všech členských státech jsou přetrvávajícím problémem sebevraždy. Uváděné údaje se značně liší; v některých členských státech jsou zaznamenány vysoké absolutní počty v důsledku velkého počtu vězněných osob, zatímco jiné vykazují vyšší míru v poměru k velikosti populace (v rozmezí od 0,07 % do 1,19 % vězeňské populace). Většina systémů má zavedeny postupy pro předcházení sebevraždám, včetně nástrojů pro jejich oznamování a vyšetřování, nezávislých šetření a příslušných postupů.

Léčba závislosti je dostupná ve všech členských státech. Mezi poskytované služby patří detoxifikace pod odborným dohledem, léčba s lékařskou podporou, psychoterapie, skupinová sezení a dlouhodobé rehabilitační programy. Vzhledem k tomu, že se užívání návykových látek a psychická zranitelnost často překrývají, jsou tyto zásahy často součástí širších strategií v oblasti duševního zdraví.

Celkové trendy

Ačkoli všechny členské státy zajišťují základní služby a vstupní vyšetření, dostupnost specializované péče se výrazně liší. Předcházení sebevraždám a léčba závislosti patří ve všech členských státech mezi priority. Běžným trendem je využívání kombinovaných zdravotnických modelů a zapojení externích poskytovatelů specializované péče.

8. Prevence násilí a špatného zacházení

(52) Členské státy by měly přijmout veškerá přiměřená opatření s cílem zajistit bezpečnost vězněných osob a zabránit jakékoli formě mučení nebo špatného zacházení. Členské státy by měly zejména přijmout veškerá přiměřená opatření, aby zajistily, že vězněné osoby nebudou vystaveny násilí nebo špatnému zacházení ze strany pracovníků vězeňského zařízení a že s nimi bude zacházeno s respektem k jejich důstojnosti. Členské státy by rovněž měly vyžadovat, aby pracovníci vězeňského zařízení a všechny příslušné orgány chránili vězněné osoby před násilím nebo špatným zacházením ze strany jiných vězněných osob.

(53) Členské státy by měly zajistit, aby plnění této povinnosti péče a jakékoli použití síly ze strany pracovníků ve vězeňském zařízení podléhalo dohledu.

Prevence násilí a zajištění ochrany před špatným zacházením patří k základním povinnostem vězeňských systémů. Členské státy uvádějí různé přístupy ke shromažďování údajů, řízení

rizik, školení zaměstnanců a mechanismům dohledu, což odráží rozdíly v kapacitách zařízení a způsobech oznamování. Ačkoli k smrtelným incidentům dochází obecně jen zřídka, k násilí, zastrasování a agresivním činům, které nemají smrtelné následky, dochází v jednotlivých členských státech v různé míře.

V mnoha členských státech je stále obtížné získat spolehlivé údaje o násilných incidentech. Některé členské státy vedou centralizované databáze zaznamenávající případy násilí, které vedly k těžké újmě na zdraví nebo smrti, zatímco jiné spoléhají na tradiční oznamování ze strany jednotlivých zařízení, což omezuje přesnost a srovnatelnost údajů. Většina členských států uvádí, že za daná období došlo jen k nízkému počtu smrtelných incidentů nebo k nim vůbec nedošlo. Statistiky týkající se násilí bez smrtelných následků vykazují značnou rozmanitost – v některých systémech se zaznamenávají ročně stovky či tisíce případů, zatímco v jiných bylo zaznamenáno pouze několik málo případů.

Mezi preventivní opatření proti násilí mezi vězněnými osobami obvykle patří strukturované posuzování rizik, postupy pro oznamování zdravotnickými pracovníky, mapování potřeb v oblasti ochrany a kamerový dohled.

Mezi další opatření, o nichž informovaly některé členské státy, patří podpora nenásilného prostředí, například prostřednictvím možnosti zvolit si vnitřní zařízení a díky přítomnosti dozorců; zvýšený dohled a pravidelné osobní prohlídky vězněných osob s vysokým rizikem; programy zaměřené na to, aby pomohly vězněným osobám zvládat své emoce a impulsy, jako je například trénink proti agresivitě nebo terapie pomocí zvířat; specializované jednotky vězeňské policie; a mezioborové dozorové rady.

V mnohých systémech se využívají dynamické bezpečnostní přístupy, které kladou důraz na neustálou interakci mezi zaměstnanci a vězněnými osobami s cílem předcházet konfliktům a včas odhalovat rizika. Školení zaměstnanců často zahrnuje techniky zmírňování napětí, zvládání agresivního chování a postupy pro použití síly.

Prakticky všechny členské státy potvrdily, že zdravotničtí pracovníci ve věznicích mají povinnost automaticky oznamovat případy, které nasvědčují špatnému zacházení, nadřazeným ve věznici (např. vedoucímu dozorců nebo řediteli věznice), příslušnému policejnímu útvaru nebo dozorujícímu státnímu zástupci. Tato povinnost platí bez ohledu na to, zda je za špatné zacházení odpovědná jiná vězněná osoba nebo zaměstnanci věznice. Několik členských států uvedlo, že zdravotničtí pracovníci jsou v zásadě vázáni povinností mlčenlivosti, a proto mohou osobní údaje sdělit pouze po získání souhlasu. I v těchto členských státech však existují výjimky, zejména pokud je dotčená vězněná osoba nezletilá nebo jinak zranitelná, pokud byli zdravotničtí pracovníci svědkem incidentu, pokud špatné zacházení představuje závažný trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody na více než jeden rok, nebo pokud existuje značné riziko pro život či zdraví vězněné osoby nebo třetích osob. V některých členských státech lze nebo je nutné porušit důvěrnost ve všech případech, kdy jsou do věci zapojeni zaměstnanci věznice.

Ochranná opatření proti špatnému zacházení ze strany těchto zaměstnanců jsou stejná jako ta, která se vztahují na násilí mezi vězněnými osobami, jak bylo uvedeno výše.

Mezi další opatření proti špatnému zacházení ze strany zaměstnanců věznice, o nichž informovaly některé členské státy, patří zřízení zvláštních vězeňských útvarů pověřených sledováním případného špatného zacházení s vězněnými osobami ze strany zaměstnanců věznice, povinné používání tělesných kamer u těchto zaměstnanců, kteří přicházejí do styku s vězněnými osobami, vzdělávání zaměstnanců v oblasti lidských práv a předcházení mučení,

školení zaměřené na práci se zranitelnými skupinami, jakož i přístup k interním a externím postupům pro vyvozování odpovědnosti a podávání stížností. Téměř všechny členské státy kromě toho uvedly, že disponují systémy pro zaznamenávání použití síly vůči vězněným osobám, ačkoli se tyto systémy mohou lišit co do rozsahu a sofistikovanosti, počínaje dostupností kamerových záznamů až po uložení povinnosti zaměstnancům věznice oznamovat tyto situace svým nadřízeným nebo dozorovému soudci či státnímu zástupci. Většina členských států rovněž (nebo přinejmenším) disponuje centralizovaným informačním systémem či evidencí, do níž se zaznamenávají všechny neobvyklé incidenty mezi zaměstnanci věznice a vězněnými osobami, včetně použití síly, a některé z nich mají zavedeny zvláštní postupy pro oznamování případů, v nichž byly použity zbraně, jako jsou střelné zbraně a obušky.

Poměr počtu zaměstnanců k počtu vězněných osob se mezi jednotlivými členskými státy rovněž výrazně liší, a to v rozmezí od méně než 0,2 zaměstnance na jednu vězněnou osobu až po více než 0,8 zaměstnance na jednu vězněnou osobu, což odráží rozdílné modely personálního obsazení, velikost zařízení a omezené zdroje. Některé systémy vykazují relativně vysoké poměry, které umožňují intenzivnější dohled a dynamické zajišťování bezpečnosti, zatímco jiné fungují s menším počtem zaměstnanců v poměru k počtu vězněných osob, což s sebou nese problémy v oblasti dohledu a bezpečnosti.

Celkové trendy

Ve všech členských státech zůstává prevence násilí a špatného zacházení prioritou, i když kvalita údajů a kapacity pro sledování se značně liší. K smrtelným incidentům dochází jen zřídka, avšak násilí bez smrtelných následků i tak představuje problém. Systémy se stále více zaměřují na preventivní strategie, školení zaměstnanců a dynamické zajištění bezpečnosti. Poměry počtu zaměstnanců k počtu vězněných osob se značně liší, což má vliv na úroveň dohledu a bezpečnosti.

9. Styk s vnějším světem

(54) Členské státy by měly vězněným osobám umožnit přijímat návštěvy rodiny a dalších osob, jako jsou právní zástupci, sociální pracovníci a lékaři. Členské státy by rovněž měly vězněným osobám umožnit neomezenou komunikaci s těmito osobami prostřednictvím dopisů a co nejčastěji prostřednictvím telefonu nebo jiných forem komunikace, včetně alternativních komunikačních prostředků pro osoby se zdravotním postižením.

(55) Členské státy by měly poskytnout vhodná zařízení pro rodinné návštěvy za podmínek vstřícných k dětem, jež budou slučitelné s požadavky na bezpečnost, ale pro děti budou méně traumatizující. Tyto rodinné návštěvy by měly zajistit udržování pravidelných a smysluplných kontaktů mezi rodinnými příslušníky.

(56) Členské státy by měly zvážit možnost komunikace pomocí digitálních prostředků, například videohovorů, aby vězněným osobám mimo jiné umožnily udržovat kontakt s rodinou, ucházet se o zaměstnání, absolvovat vzdělávací kurzy nebo si hledat ubytování v rámci přípravy na propuštění.

Udržování kontaktů s rodinou, přáteli a právními zástupci a zajištění podpory komunity je zásadní součástí humánního výkonu vazby a úspěšného opětovného začlenění do společnosti. Všechny členské státy zaručují vězněným osobám právo udržovat kontakt s vnějším světem, i když se četnost, délka trvání a podmínky návštěv a komunikace značně liší.

Například návštěvy rodiny ve vazbě jsou povoleny ve všech státech. Minimální četnost návštěv se však může pohybovat od jedné či dvou návštěv za měsíc, přes jednu až tři návštěvy za týden, až po návštěvy každý den nebo tak často, jak to kapacita zařízení dovolí, přičemž ve většině členských států je uváděná minimální délka každé návštěvy 30–60 minut. Některé členské státy navíc přistupují k návštěvám manželů stejně jako k návštěvám rodiny nebo za splnění určitých podmínek umožňují jednu dodatečnou, delší návštěvu každý měsíc či čtvrtletí, zatímco jiné tuto možnost vůbec neposkytují. Přenocování návštěvy je možné, avšak pouze za určitých podmínek a s nižší frekvencí (obvykle jednou či dvakrát za šest měsíců), a to pouze v několika členských státech. Advokáti mají naproti tomu ve všech členských státech přístup ke svým klientům, pokud o to požádají.

Tato organizace návštěv se po skončení soudního řízení většinou nemění. V některých členských státech lze četnost návštěv rodiny snížit, ale jejich délka se obvykle prodlužuje, zatímco v jiných členských státech se může zvýšit i četnost těchto návštěv. A konečně, návštěvy manželů nebo návštěvy s přenocováním je schopno zajistit stále více členských států.

Téměř všechny členské státy potvrdily, že jak v rámci výkonu vazby, tak i ve výkonu trestu existují zvláštní opatření týkající se návštěv dětí. Rozsah a účel těchto opatření se však může pohybovat od zajištění základních ochranných opatření (zejména doprovod dítěte vhodnou dospělou osobou) a vytvoření prostor vstřícných k dětem a vybavených hračkami atd. – což uvedla většina členských států –, přes prodloužené nebo dodatečné návštěvy zohledňující školní docházku, až po organizované aktivity a programy pod dohledem zaměstnanců, jejichž cílem je posilovat zdravý vztah mezi rodičem a dítětem a přerušit přenos sociálního znevýhodnění a zvýšení pravděpodobnosti budoucího pobytu ve vězení napříč generacemi.

Důvodem pro omezení práva na návštěvy, ať již formou zákazu či omezení návštěv nebo jejich monitorování, včetně monitorování za použití technických prostředků, mohou být obavy o bezpečnost a pořádek, kázeňský postih za porušení vězeňského řádu, hlediska ochrany zájmů dítěte nebo chybějící souhlas rodiče. (Soudem nařízená) ochrana probíhajícího přípravného řízení nadto brání kontaktu s oběťmi a svědky, členy gangů atd., a (soudem nařízená) ochrana cíle výkonu trestu brání kontaktu s osobami, které by mohly mít negativní dopad na snahy o rehabilitaci a opětovné začlenění do společnosti.

Dopisy a telefonní hovory jsou ve všech členských státech běžnou praxí, i když u hovorů může být omezena jejich četnost a délka trvání. Obvykle jsou povoleny alespoň jednou týdně, v průměru na 10–20 minut, a to za předpokladu, že si vězněná osoba zakoupila dostatečnou výši kreditu. Navíc drtivá většina členských států zavedla nebo právě zavádí videohovory, které jsou doplňkem nebo náhradou běžných osobních návštěv. Tyto videohovory jsou určeny zejména pro rodiny a malé děti, a to především v případě výkonu trestu, kdy může být udržování těchto vztahů obtížnější. Na rozdíl od telefonních hovorů může být využití videohovorů vázáno na splnění určitých podmínek, jako je například předchozí schválení a dohled, mohou však také trvat déle; některé členské státy například povolují až dvě hodiny na jedno spojení. Komunikace prostřednictvím e-mailu a samostatné využívání internetu naproti tomu ve většině případů nejsou možné. Několik členských států uvedlo výjimky pro konkrétní účely, jako jsou vzdělávací činnosti, práce nebo vyřizování osobních záležitostí. V těchto případech je však

přístup zpravidla umožněn pouze na internetové stránky zařazené na seznam povolených stránek a není určen k osobní komunikaci.

Stejně jako návštěvy, i komunikace s vnějším světem může být omezena nebo zakázána. S výjimkou úřední nebo důvěrné korespondence mohou být dopisy otevřeny, přečteny nebo zadrženy. Hovory mohou být nahrávány a volaná čísla mohou podléhat schválení. Důvody pro zavedení těchto opatření se v jednotlivých členských státech liší. Patří mezi ně otázky týkající se bezpečnosti a pořádku, zejména pokud jde o předcházení trestné činnosti nebo (další) radikalizaci, jakož i kázeňská opatření za porušení vězeňského řádu. Mezi další důvody patří (soudem nařízená) ochrana probíhajícího přípravného řízení (riziko ovlivňování svědků atd.) a (soudem nařízená) ochrana obětí, jakož i širší účel výkonu trestu. Téměř všechny členské státy zdůraznily, že každé rozhodnutí o omezení či zákazu komunikace musí být cílené, odůvodněné a dočasné, avšak většina z nich nebyla schopna upřesnit konkrétní časový limit. Soudní příkazy mohou platit po celou dobu trvání vazby, zatímco kázeňská opatření budou trvat kratší nezbytně nutnou dobu. Celkově se zdá, že hlavními zásadami jsou proporcionalita a pravidelné přezkoumávání.

Celkové trendy

Kontakt s vnějším světem je sice obecně umožněn, ale jeho realizace je nerovnoměrná. Návštěvy rodiny a možnost telefonovat jsou samozřejmostí, přičemž videohovory jsou stále běžnější. Přístup k internetu a e-mailům je i nadále omezen. Členské státy kladou velký důraz na režim návštěv, kterých se účastní dítě. Tento obecný trend odráží rovnováhu mezi zachováním bezpečnosti a umožněním smysluplných sociálních vazeb, přičemž moderní technologie postupně rozšiřují možnosti komunikace.

10. Právní pomoc

(58) Členské státy by měly zajistit, aby vězněné osoby měly účinný přístup k právníkovi.

(59) Členské státy by měly respektovat důvěrnost schůzek a jiných forem komunikace, včetně právní korespondence, mezi vězněnými osobami a jejich právními poradci.

(60) Členské státy by měly vězněným osobám umožnit přístup k dokumentům souvisejícím s jejich soudním řízením nebo držbu těchto dokumentů.

Všechny členské státy více či méně podrobně potvrdily, že osoby ve vazbě mají přístup k právní pomoci, zejména prostřednictvím výkonu svého práva na ustanovení obhájce. Mnoho členských států jasně uvedlo, že vazba je situací, v níž je obhajoba povinná, a že osobám s nedostatečnými finančními prostředky (v souladu s definicí ve vnitrostátních právních předpisech) je k dispozici právní pomoc a obhájci *ex officio*. Některé členské státy navíc uvedly, že zaměstnanci a sociální pracovníci v jejich věznicích poskytují osobám ve vazbě praktické informace a rady ohledně toho, jak vyhledat pomoc (seznam advokátů, nevládních organizací atd.), a mohou jim pomoci navázat první kontakt. Komunikace a korespondence s obhájcem

jsou ve všech členských státech chráněny advokátním tajemstvím a návštěvy obhájce nepodléhají žádným omezením.

Po vynesení odsuzujícího rozsudku mají vězněné osoby ve všech členských státech právo požádat o právní pomoc za účelem napadnutí správních či kázeňských rozhodnutí a bezpečnostních opatření a podat stížnost na špatné zacházení nebo nevyhovující podmínky ve věznicích, a to buď v rámci věznice, u soudu, nebo prostřednictvím mezinárodních mechanismů. Většina členských států opět uvedla, že právní pomoc je dostupná, a malý počet z nich uvedl, že advokáti poskytující právní pomoc pravidelně navštěvují věznice, aby tam poskytovali poradenství. Opatření, která byla zavedena v mnoha členských státech za účelem usnadnění výkonu práva na právní pomoc, jsou následující:

- možnost konzultace s advokátem na dálku (VoIP),
- telefonické hovory, e-mailová a poštovní korespondence mezi advokátem a vězněnou osobou,
- možnost nahlížení vězněné osoby do spisu (prostřednictvím advokáta),
- přístup vězněné osoby k počítači za účelem pořizování poznámek,
- seznam advokátů pro vězněné osoby, které nemají právního zástupce a
- povolení pro advokáta, aby si do věznice mohl přinést vlastní počítač.

Většina členských států umožňuje vězněným osobám fyzický přístup k osobním spisům nebo spisům v trestním řízení. Některé členské státy rovněž ve všech nebo v některých případech zajišťují digitální přístup (na zabezpečené platformě pro prohlížení, přes USB atd.).

Celkové trendy

Právní pomoc je zaručena ve všech členských státech. Povinná obhajoba ve vazbě, právní pomoc a přísná ochrana důvěrnosti představují silné záruky. Digitální přístup k právní komunikaci se rozšiřuje, jeho dosah je však různý.

11. Žádosti a stížnosti

(61) Členské státy by měly zajistit, aby byly všechny vězněné osoby jasně informovány o pravidlech platných v jejich konkrétním vězeňském zařízení.

(62) Členské státy by měly usnadnit účinný přístup k postupu, který vězněným osobám umožní oficiálně napadnout prvky jejich života ve vězeňských zařízeních. Členské státy by měly zejména zajistit, aby vězněné osoby mohly svobodně podávat důvěrné žádosti a stížnosti týkající se způsobu, jakým se s nimi zachází, a to prostřednictvím interních i externích mechanismů pro podávání stížností.

(63) Členské státy by měly zajistit, aby stížnosti vězněných osob byly rychle a důsledně vyřizovány nezávislým orgánem nebo soudem, který je oprávněn nařídit nápravná opatření, zejména opatření k ukončení jakéhokoli porušení práva nebýt mučen nebo podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení.

Účinné mechanismy pro podávání stížností zajišťují odpovědnost, transparentnost a dodržování práv vězněných osob. Ve všech právních řádech jsou pro vězněné osoby k dispozici

mechanismy, díky nimž mohou získávat informace, podávat žádosti a vznášet stížnosti ohledně podmínek, zacházení nebo procesních záležitostí.

Všechny členské státy potvrdily, že vězněné osoby jsou při nástupu jasně informovány o pravidlech zařízení, v němž jsou vězněné. Ve většině členských států se toto provádí ústně, například během úvodního pohovoru s ředitelem věznice, nebo písemně prostřednictvím brožur, stručných návodů, ilustrovaných plakátů atd., které se vězněným osobám rozdávají nebo jsou umístěny v celách a společných prostorách. Některé členské státy uvedly, že rovněž využívají informační videa. Některé členské státy rovněž vynikly snahou zpřístupňovat základní informace v elektronické podobě, a to díky zavedení specializovaných IT portálů, jako jsou například intranety jednotlivých zařízení (s oddíly věnovanými pravidlům, právům a dokumentům, ale také aktuálním informacím o činnostech a novinkách, osobním účtům pro správu příspěvků atd.), které jsou dostupné buď přímo z cely vězněných osob, nebo při návštěvě informačního centra. Bez ohledu na použitý komunikační prostředek všechny členské státy poskytly určité ujištění, že pravidla jsou překládána, a to buď tlumočnickem, nebo s pomocí vhodného softwaru, do různých jazyků.

Způsoby vznášení stížností se liší, obecně však zahrnují podávání ústních či písemných stížností přímo zaměstnancům nebo prostřednictvím anonymní schránky na stížnosti či formuláře pro podání stížnosti a postupů, do nichž jsou zapojeny specializované interní pozice, jako jsou vězeňští ombudsmeni, soudci nebo státní zástupci, kteří přímo tyto stížnosti řeší. Některé systémy využívají k usnadnění komunikace volené zástupce vězněných osob nebo kolegy z řad vězněných osob.

Lhůty, ve kterých musí být vězněným osobám poskytnuta odpověď na jejich stížnosti, se v jednotlivých členských státech liší a závisí jak na povaze a naléhavosti stížnosti, tak na způsobu, jakým byla podána. Většina členských států uvedla, že stížnosti jsou vyřizovány a řešeny co nejrychleji, a to v rozmezí od tří dnů až po nejvýše dva až tři měsíce.

Mezi externí subjekty, které rozhodují o řešení stížností, obvykle patří vězeňská rada, vedoucí vězeňské služby a nejvyšší dozorový orgán (obvykle ministerstvo spravedlnosti), jakož i nezávislé vnitrostátní orgány, například vězeňský komisař nebo ombudsman, a mezinárodní dozorové orgány, zejména výbor Rady Evropy pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Většina členských států rovněž zmínila možnost soudního přezkumu (včetně správních rozhodnutí přijatých v reakci na interní stížnosti) příslušnými vnitrostátními a mezinárodními soudy. Vězněné osoby mají nadto vždy možnost obrátit se na policejní orgán a státní zastupitelství i na obhájce, aby upozornili na příslušné stížnosti a případy nesprávného jednání.

Celkové trendy

V jednotlivých členských státech je přístup k mechanismům pro podávání stížností sice komplexní, liší se však svou propracovaností. Digitalizace postupně zvyšuje transparentnost a zkracuje dobu pro vyřízení. Při přijetí jsou poskytovány informace, a to i v různých jazycích. Externí dohled zůstává důležitým prostředkem, který doplňuje interní mechanismy pro řešení stížností.

12. Zvláštní opatření týkající se žen a dívek

(64) Členské státy by měly při rozhodování o jakémkoli aspektu věznění žen a dívek zohlednit jejich specifické fyzické, profesní, sociální a psychologické potřeby, jakož i hygienické a zdravotní požadavky.

(65) Členské státy by měly vězněným osobám umožnit porod v nemocnici mimo vězeňské zařízení. Pokud se dítě přesto narodí ve vězeňském zařízení, měly by členské státy zajistit veškerou nezbytnou podporu a prostředky pro ochranu pouta mezi matkou a dítětem a pro zajištění jejich fyzické a duševní pohody, včetně odpovídající prenatální a postnatální zdravotní péče.

(66) Vězněným osobám, které mají malé děti, by měly členské státy umožnit, aby si tyto děti ponechaly ve vězeňském zařízení, pokud je to v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Členské státy by měly zajistit zvláštní podmínky ubytování a přijmout veškerá přiměřená opatření vstřícná k dětem, aby zajistily zdraví a blaho dotčených dětí po celou dobu výkonu trestu.

Vězněné ženy mají specifické potřeby, pokud jde o zdravotní péči, bezpečnost, rodinné povinnosti a zranitelnost vůči zneužívání. Členské státy přijaly řadu opatření zaměřených na tyto potřeby, ačkoli úroveň jejich naplňování se značně liší.

Členské státy zajišťují oddělené umístění, a to buď v samostatných zařízeních, nebo na samostatných odděleních, jakož i hygienické potřeby pro ženy a oddělení pro matky s dětmi, takže ženy mohou pobývat se svými dětmi během výkonu trestu nebo v době čekání na soudní řízení (viz níže). Většina členských států nadto vyjádřila obecný závazek zavádět cílená léčebná a podpůrná opatření pro vězněné ženy. Ta mohou zahrnovat specializovanou péči o tělesné i duševní zdraví, zejména přístup k pravidelným gynekologickým prohlídkám, prenatální a postnatální péči, jakož i sociální, psychosociální a psychiatrické intervence pro ženy, které trpí úzkostí či depresí nebo se staly obětí násilí či zneužívání; sportovní a volnočasové aktivity zohledňující specifické potřeby žen, vzdělávací programy, pracovní a odborné vzdělávací příležitosti nebo delší či častější návštěvy dětí; osobní prohlídky nebo dohled ze strany ženských zaměstnankyň věznic; a přísněji regulovaná kázeňská opatření, zejména samovazbu, během těhotenství a v poporodním období.

Všechny členské státy potvrdily, že vězněným ženám je běžně umožněno родit mimo věznici, ačkoli mezi jednotlivými členskými státy existují značné rozdíly, pokud jde o absolutní počet vězněných žen, které v posledních třech letech porodily, a to v rozmezí od méně než 10 až po více než 150 porodů ve věznici. To svědčí o tom, že v rámci EU existují poměrně odlišné přístupy k věznění těhotných žen.

Ve většině členských států mohou děti zůstat se svou matkou ve vězení do věku jednoho roku až tří let, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. V některých členských státech neexistuje žádná pevná věková hranice, zatímco v několika členských státech mohou děti zůstat se svou matkou ve vězení až do věku šesti let.

Většina členských států potvrdila, že disponuje odděleními pro matky s dětmi, v nichž jsou ženy s dětmi ubytovávány.

Celkové trendy

V rámci vězeňských systémů se stále více zohledňují potřeby žen, což se projevuje zlepšením zdravotní péče, hygienických podmínek, bezpečnosti a podpory rodin. Oddělení pro matky s dětmi jsou široce dostupná, i když se jejich struktura a věkové limity liší. Opatření zohledňující specifické potřeby žen jsou i nadále rozdělena nerovnoměrně; některé členské státy nabízejí komplexní služby, zatímco jiné se spoléhají na omezenější opatření.

13. Zvláštní opatření týkající se cizích státních příslušníků

(67) Členské státy by měly zajistit, aby cizí státní příslušníci a další zajištěné osoby se zvláštními jazykovými potřebami zbavené osobní svobody měli přiměřený přístup k odborným službám tlumočení a překladům písemných materiálů do jazyka, kterému rozumějí.

(68) Členské státy by měly zajistit, aby byli cizí státní příslušníci bez zbytečného odkladu informováni o svém právu požádat o kontakt s diplomatickou nebo konzulární službou země své státní příslušnosti a aby jim bylo umožněno použít přiměřené komunikační prostředky.

(69) Členské státy by měly zajistit poskytování informací o právní pomoci.

(70) Členské státy by měly zajistit, aby byli cizí státní příslušníci informováni, že mají možnost požádat o předání výkonu trestu nebo opatření dohledu v přípravném řízení do země své státní příslušnosti nebo trvalého pobytu, například na základě rámcového rozhodnutí 2008/909/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, a rámcového rozhodnutí 2009/829/SVV o uplatnění zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby.

Cizí státní příslušníci tvoří v mnoha členských státech významnou část vězněných osob a vězeňské systémy přizpůsobily své postupy tak, aby překonaly jazykové, právní a sociální překážky, s nimiž se tyto vězněné osoby mohou potýkat. Všechny členské státy vykazují specializovaná opatření, jejichž cílem je zajistit, aby cizí státní příslušníci mohli porozumět svým právům a vykonávat je, udržovat kontakt se svými konzuláty a mít přístup k podpoře při opětovném začleňování do společnosti.

Kromě překladu a tlumočení informací, jako jsou například pravidla zařízení, uvedlo mnoho členských států další opatření na podporu vězněných cizích státních příslušníků. Mezi tato opatření patří zejména přístup k příslušným jazykovým kurzům, investice do aktivit, programů či odborného personálu s cílem podpořit integraci a mezikulturní dovednosti, usnadnění mezinárodních telefonních hovorů či videohovorů za účelem zachování rodinných vazeb, společné ubytování s vězněnými osobami stejného národnostního nebo jazykového původu a pomoc v pobytových záležitostech. Mezi různé druhy tlumočnických služeb, které členské státy využívají, patří interní či externí tlumočníci (osobní tlumočení), audio a video tlumočení, nástroje pro elektronický překlad, zaměstnanci, kteří mluví více jazyky, nebo pomoc ze strany vězněných osob, které hovoří stejným jazykem.

Všechny členské státy potvrdily, že v rámci mezinárodních dohod a v jejich rozsahu mají cizí státní příslušníci právo informovat své diplomatické nebo konzulární zastoupení o svém uvěznění a že korespondence, telefonní hovory či videohovory a návštěvy mohou probíhat důvěrně a bez nepřiměřených omezení. Stejně tak všechny členské státy potvrdily, že cizí státní příslušníci mají přístup k právní pomoci za stejných podmínek jako jejich vlastní občané.

Téměř všechny členské státy oznámily, že cizí státní příslušníci jsou proaktivně informováni, že mají možnost požádat o předání výkonu trestu nebo opatření dohledu v přípravném řízení do země své státní příslušnosti nebo trvalého pobytu na základě rámcových rozhodnutí 2008/909/SVV a 2009/829/SVV. V některých členských státech tyto informace poskytují zaměstnanci věznice v rámci přijímacího řízení, a to ústně nebo písemně a v jazyce, kterému vězněná osoba rozumí. V některých členských státech je tato informace uvedena v informačních brožurách, které se rozdávají všem vězněným osobám při jejich příchodu. Několik členských států však jasně uvedlo, že při podání žádosti o takové předání – alespoň v některých případech – je k dispozici vnitrostátní právní pomoc.

Celkové trendy

Cizí státní příslušníci mají k dispozici rozsáhlou procesní podporu, zejména pokud jde o přístup k překladům a tlumočení a o komunikaci s konzulárními úřady. Vzdělávací a integrační opatření jsou běžná, i když se jejich dostupnost liší, avšak pomoc při předání k výkonu trestu odnětí svobody nebo opatření dohledu vykazuje ještě větší rozdíly mezi členskými státy.

14. Zvláštní opatření týkající se dětí a mladých dospělých

(71) Členské státy by měly zajistit, aby byl ve všech záležitostech týkajících se věznění dětí prvořadým hlediskem nejlepší zájem dítěte a aby při rozhodování o jakémkoli aspektu vazby dítěte byla zohledněna jeho zvláštní práva a potřeby.

(72) Členské státy by měly pro děti zavést vhodný a víceoborový vězeňský režim, který zabezpečí a zachová jejich zdraví a fyzický, duševní a emocionální vývoj, jejich právo na vzdělání a odbornou přípravu, účinný a pravidelný výkon jejich práva na rodinný život a přístup k programům, které podporují opětovné začlenění dětí do společnosti.

(73) Jakékoli použití kázeňských opatření, včetně samovazby, použití omezovacích prostředků nebo použití síly, by mělo vyžadovat posouzení naprosté nezbytnosti a přiměřenosti.

(74) Členské státy se vyzývají, aby na mladé pachatele mladší 21 let dle potřeby uplatňovaly vězeňský režim určený mladistvým.

Děti a mladí dospělí ve věznicích vyžadují zvláštní ochranná opatření vzhledem ke svým vývojovým potřebám, zvýšené zranitelnosti a většímu potenciálu pro rehabilitaci. Členské státy zajišťují širokou škálu ochranných opatření, která upravují oddělení, vzdělávání, kázeňské postupy a psychologickou podporu.

Většina členských států uvedla, že kromě odděleného umístění jsou vězeňské režimy dětí mladších 18 let a případně mladých dospělých ve věku od 18 do 21 let založeny na opatřeních nesankční povahy, výchovných cílech a na sociální a psychologické podpoře nezbytné k posílení pocitu občanské odpovědnosti a sounáležitosti. Kromě dokončení povinné školní docházky, odborného vzdělávání a vhodné sportovní a volnočasové aktivity mohou tato opatření konkrétně zahrnovat otevřený nebo polootevřený režim, posílený dohled ze strany zaměstnanců, kteří jsou speciálně vyškoleni v několika oborech, a lepší přístup k nim; častý a úzký kontakt s rodinou, včetně návštěv domova a sezení v rámci rodinné terapie, a zapojení do života místní komunity; jakož i rozvoj osobních, emočních a sociálních dovedností, například za účelem podpory zdravých stravovacích a hygienických návyků, zvládnutí agresivity a násilného chování, prevence závislosti a posilování sociální důvěry.

Většina členských států obecně potvrdila, že osoby mladší 18 let ve vazbě i odsouzené lze v rámci kázeňských opatření umístit do samovazby. Uvedly však, že se jedná o krajní opatření, které se uplatňuje pouze v případě závažných nebo opakovaných přestupků dle vězeňských řádů. Mezi takové přestupky patří útěk, pašování drog nebo jiných zakázaných předmětů do zařízení, vyhrožování a násilné útoky vůči zaměstnancům nebo jiným vězněným osobám, předstírání nemoci s cílem být převezen mimo zařízení, účast na kolektivní vzpouře atd. Některé členské státy využívají samovazbu také z bezpečnostních důvodů, a to v případech podezření na sebepoškozování nebo rizika sebevraždy, ze zdravotních důvodů nebo v situacích, kdy je třeba ochránit ostatní zranitelné vězněné osoby. V zásadě platí, že ačkoli doba strávená v samovazbě musí být přiměřená důvodu, pro který byla uložena, její maximální délka se může výrazně lišit v rozmezí od 3 do 21 dnů. Ve většině členských států se tato doba pohybuje v rozmezí 5–10 dnů; jeden členský stát omezuje toto opatření na čtyři hodiny denně po dobu nejvýše pěti po sobě jdoucích dnů a jiný je obvykle uplatňuje pouze v době volna, aby nebyly ohroženy školní povinnosti. A konečně, ačkoli jen málo členských států skutečně upřesnilo, jak často se přezkoumávají rozhodnutí o umístění do samovazby, mnoho z nich zdůraznilo význam lékařského a psychologického dohledu.

Několik členských států rovněž potvrdilo, že kromě samovazby, případně místo ní, jsou pro děti mladší 18 let k dispozici i jiná, méně omezující kázeňská opatření. Mezi nejčastější patří varování a napomenutí, zvýšený dohled, zabavení nebo zadržení určitých předmětů, omezení kapesného a nákupů ve vězeňském obchodě, omezení (společenských) volnočasových aktivit a kulturních akcí, odebrání audiovizuálních zařízení (například osobní televize), omezení počtu nebo délky návštěv a telefonních hovorů, pozastavení práva pracovat a zákaz přijímání balíků. Všechna tato opatření jsou dočasná, trvají od několika dnů až po několik měsíců a musí být přiměřená spáchanému kázeňskému přestupku. Například neúcta k zaměstnancům nebo neuklizení vlastní cely si zaslouží mírnější reakci než krádež nebo obchodování s drogami. Některé členské státy zdůraznily, že kázeňská opatření nastupují pouze v případě, že selhaly restorativní nebo pedagogické zásahy.

Celkové trendy

Ve všech členských státech je na ochranu dětí a mladých dospělých kladen velký důraz. Odloučení od dospělých, povinná školní docházka a rozsáhlá psychologická podpora jsou široce uplatňovány. Omezení samovazby a důraz na kontakt s rodinou představují důsledně uplatňované ochranné záruky. V přístupu k mladým dospělým (18–21 let) panují značné rozdíly, nicméně mnoho systémů stále více uznává jejich specifické vývojové potřeby.

15. Zvláštní opatření týkající se osob se zdravotním postižením nebo závažným zdravotním stavem

(75) Členské státy by měly zajistit, aby se osobám se zdravotním postižením nebo jiným osobám se závažným zdravotním stavem dostalo odpovídající péče srovnatelné s péčí poskytovanou vnitrostátním systémem veřejné zdravotní péče, odpovídající jejich specifickým potřebám. Zejména by členské státy měly zajistit, aby se osobám, u nichž byl diagnostikován zhoršený zdravotní stav v souvislosti s duševním zdravím, dostalo specializované odborné péče, v případě potřeby ve specializovaných zařízeních nebo ve vyhrazených částech vězeňského zařízení pod lékařským dohledem, a aby byla vězněným osobám připravovaným na propuštění poskytována v případě potřeby nepřetržitá zdravotní péče.

(76) Členské státy by měly věnovat zvláštní péči tomu, aby vyhověly potřebám vězněných osob se zdravotním postižením nebo závažným zdravotním stavem a zajistily jim přístupnost, pokud jde o materiální podmínky ve věznicích a vězeňský režim. To by mělo zahrnovat zajištění vhodných činností pro tyto vězněné osoby.

Osoby se zdravotním postižením nebo závažným zdravotním stavem čelí ve věznicích překážkám, a proto členské státy uplatňují různá opatření k zjištění, zohlednění a podpoře jejich potřeb. Členské státy poskytují obecné informace o poskytování služeb v oblasti tělesného a duševního zdraví a zavádějí programy zaměřené na léčbu závislosti na návykových látkách a na zvládání abstinenčních příznaků. Kromě těchto opatření se nejčastěji zmiňovaná opatření přijatá členskými státy za účelem přizpůsobení podmínek ve věznicích potřebám osob ve vazbě i odsouzených osob, které mají zdravotní postižení nebo závažný zdravotní stav, týkají bezbariérového přístupu do cel a oddělení a do společných prostor pro tělesně postižené a starší vězněné osoby. Může se jednat o cokoli, od zvýšených toalet a sprchových židlí v jednotlivých celách, přes dodatečná madla a nastavitelné postele, až po rampy, výtahy a širší chodby (které jsou rovněž v prostorách pro návštěvy). Některé členské státy rovněž zmínily poskytování pomůcek, jako jsou berle a invalidní vozíky – což pravděpodobně ve všech členských státech spadá pod nezbytnou zdravotní péči –, zatímco jiné členské státy uvedly, že vězněné osoby mohou dostávat speciální pomoc, která jim usnadňuje zvládání každodenního života. Zvláštní aktivity a opatření, jako jsou sportovní programy, pracovní příležitosti atd., naopak zmínily pouze některé členské státy. Na závěr více než třetina všech členských států uvedla, že disponuje specializovanými odděleními zaměřenými na duševní zdraví nebo drogovou závislost.

Celkové trendy

Ve všech členských státech se zvyšuje povědomí o potřebách souvisejících se zdravotním postižením, avšak jejich naplňování se stále liší. Mezi tato opatření patří stavební úpravy a v některých případech také poskytnutí kompenzačních pomůcek či individuální podpory, které mají vězněným osobám usnadnit zvládání každodenního života. Specializovanější opatření, jako jsou přizpůsobené aktivity nebo specializovaná oddělení zaměřená na duševní zdraví a drogovou závislost, nejsou příliš rozšířená.

16. Zvláštní opatření na ochranu ostatních vězněných osob se zvláštními potřebami nebo zranitelností

(77) Členské státy by měly zajistit, aby umístění do vězeňského zařízení dále neprohlubovalo marginalizaci osob na základě jejich sexuální orientace, rasového nebo etnického původu, náboženského přesvědčení nebo z jakéhokoli jiného důvodu.

(78) Členské státy by měly přijmout veškerá přiměřená opatření, aby zabránily jakémukoli násilí nebo jinému špatnému zacházení, jako je fyzické, psychické nebo sexuální zneužívání, ze strany personálu vězeňského zařízení nebo ze strany jiných vězněných osob na základě sexuální orientace, rasového nebo etnického původu, náboženského přesvědčení nebo z jakéhokoli jiného důvodu. Členské státy by měly zajistit, aby se v případě nebezpečí takového násilí nebo špatného zacházení uplatňovala zvláštní ochranná opatření.

Ve vězeňských systémech se setkáváme s celou řadou zranitelných vězněných osob, mezi něž patří starší osoby, osoby s duševními onemocněními, osoby s rizikem sebevraždy, vězněné osoby LGBTIQ a osoby s potřebami souvisejícími se závislostí na návykových látkách.

Prakticky všechny členské státy potvrdily, že přijímají opatření k zajištění bezpečnosti vězněných osob se zvláštními potřebami a zranitelností, ať už prostřednictvím obecných politik pro boj proti diskriminaci, školení zaměstnanců, opatření pro klasifikaci zranitelnosti a ochranných opatření, individuálních plánů péče a rehabilitace, aktivit k začleňování a zvyšování povědomí mezi širší skupinou vězněných osob, či přísného dodržování vnitřních povinností v oblasti oznamování. Na konkrétní dotaz týkající se ochrany vězněných osob LGBTIQ+ uvedlo několik členských států, že disponují praktickými pokyny pro konkrétní problémy, jako je přístup k odpovídající zdravotní péči, podmínky pro hygienu, používání zájmen, ochrana soukromí a osobních údajů, osobní prohlídky, násilí a šikana atd. Prakticky všechny členské státy však označily za svou hlavní prioritu umístování transsexuálních vězněných osob. V této souvislosti existují různé přístupy: od umístování v souladu se zapsaným (právním) pohlavím, přes rozhodování v jednotlivých případech (osobní přání, bezpečnostní hlediska, posudky odborníků), až po zvláštní oddělení či jednolůžkové cely.

Členské státy obecně potvrdily, že ve vězení lze zahájit hormonální léčbu nebo v ní pokračovat.

Celkové trendy

Zohledňování zranitelnosti je obecně začleněno do provozu vězeňských zařízení. Prakticky všechny členské státy uvedly opatření na ochranu vězněných osob se zvláštními potřebami nebo zranitelností, mimo jiné opatření pro boj proti diskriminaci, školení zaměstnanců, posuzování zranitelnosti a individuální plány péče či umístění.

17. Kontroly a sledování

(79) Členské státy by měly umožnit pravidelné kontroly nezávislým orgánem s cílem posoudit, zda jsou vězeňská zařízení spravována v souladu s požadavky vnitrostátního a mezinárodního práva. Členské státy by měly zejména umožnit neomezený přístup k výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání a k síti národních preventivních mechanismů.

(80) Členské státy by měly umožnit přístup do vězeňských zařízení poslancům vnitrostátních parlamentů a vyzývají se, aby obdobný přístup umožnily i poslancům Evropského parlamentu.

(81) Členské státy by rovněž měly zvážit pořádání pravidelných návštěv vězeňských zařízení a jiných vězeňských středisek pro soudce, státní zástupce a obhájce v rámci jejich justičního vzdělávání.

Účinné mechanismy kontroly a sledování mají zásadní význam pro transparentnost, odpovědnost a prevenci špatného zacházení.

Mnoho členských států uplatňuje trojstranný rámec zahrnující vnitřní i vnější, stejně jako vnitrostátní i mezinárodní kontroly. Tento rámec obvykle zahrnuje i) soudce, státní zástupce nebo inspekci vnitrostátní vězeňské správy; ii) ministerstvo spravedlnosti jako nejvyšší dozorový orgán, ombudsmana nebo specializované agentury a komisaře pověřené prováděním kontrol ve věznicích a ochranou práv vězněných osob, a iii) poslance vnitrostátního parlamentu a zástupce výboru Rady Evropy pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Obecně platí, že čím více je daný dozorový orgán oddělen od vnitrostátní vězeňské služby, tím větší je pravděpodobnost, že jeho zjištění jsou nebo mohou být zveřejněna. Prakticky všechny členské státy uvedly, že neexistují žádná omezení přístupu do objektů a k dokumentům, zejména pro subjekty působící jako národní preventivní mechanismy. Některé členské státy upozornily, že s citlivými informacemi je třeba zacházet důvěrně, případně k nim může být omezen přístup z důvodů vnitrostátní bezpečnosti, probíhajících vyšetřování, lékařského tajemství atd., a že přístup do daného objektu může být rovněž dočasně omezen, zejména pokud nelze zaručit bezpečnost návštěvníků.

Co se týče otázky, zda existují nějaké systémy pro sledování dodržování záruk poskytnutých ostatním členským státům v rámci řízení o evropském zatýkacím rozkazu, mnoho členských států poukázalo na obecné sledování podmínek ve věznicích a některé uvedly, že jde o odpovědnost soudů, státního zastupitelství nebo ministerstva spravedlnosti atd. Pouze jeden členský stát uvedl, že ve svých věznicích disponuje sofistikovaným systémem ověřování v reálném čase, který sleduje, zda jsou dodržovány záruky, a v případě jejich nedodržení vydává automatická upozornění. Zároveň aktivně ověřuje, zda byla ve vztahu k nově přichozím osobám poskytnuta potřebná ujištění, a využívá zvláštní cely s cílem předejít nedodržení stanovených požadavků.

Celkové trendy

Rámce pro kontrolu a sledování jsou napříč jednotlivými členskými státy komplexní, nicméně jejich provádění se liší. Nezávislý dohled je široce institucionalizován a při hodnocení podmínek mají aktivní roli externí orgány. Účinnost mechanismů podávání zpráv a následných opatření je různá.

18. Specifická opatření k řešení radikalizace ve věznicích

(82) Členské státy se vyzývají, aby provedly počáteční posouzení rizik s cílem určit vhodný vězeňský režim použitelný na vězněné osoby podezřelé nebo odsouzené za teroristické a násilné extremistické trestné činy.

(83) Na základě tohoto posouzení rizik mohou být tyto vězněné osoby umístěny společně v odděleném křídle pro teroristy nebo mohou být rozptýleny mezi běžné vězně. V druhém případě by členské státy měly těmto osobám ve vězeňském zařízení zabránit v přímém kontaktu s vězněnými osobami, které se nacházejí ve zvlášť zranitelné situaci.

(84) Členské státy by měly zajistit, aby vězeňská správa pravidelně prováděla další posouzení rizik (na začátku uvěznění, během věznění a před propuštěním vězněných osob podezřelých nebo odsouzených za teroristické a násilné extremistické trestné činy).

(85) Členské státy se vyzývají, aby zajistily obecné informativní školení pro všechny zaměstnance a školení pro specializované zaměstnance, aby dokázali včas rozpoznat známky radikalizace. Členské státy by rovněž měly zvážit zajištění odpovídajícího počtu dobře vyškolených vězeňských kaplanů zastupujících různá náboženství.

(86) Členské státy by měly zavést opatření, která v rámci přípravy na propuštění zajistí ve věznicích programy podporující návrat do běžného života, deradikalizaci a odklon od teroristické a extremistické činnosti a po propuštění programy podporující opětovné začlenění vězněných osob odsouzených za teroristické a násilné extremistické trestné činy.

Prevence radikalizace a důraz na odklon od teroristické a extremistické činnosti patří mezi klíčové priority ve všech vězeňských systémech. Členské státy využívají řadu strategií, které kombinují posuzování rizik, specializované zásahy, školení zaměstnanců a spolupráci mezi jednotlivými orgány.

Většina členských států uvedla, že k řešení radikalizace ve věznicích byla zavedena alespoň některá konkrétní opatření, v některých členských státech i několik konkrétních opatření. Je však třeba poznamenat, že ne všechny členské státy zavedly stejná opatření stejným způsobem. Jedním z často zmiňovaných příkladů je, že nástroje pro posuzování rizik se široce využívají k identifikaci osob, u nichž existuje riziko radikalizace nebo které vyznávají extremistické ideologie.

V některých členských státech fungují specializované jednotky nebo oddělení určená pro osoby, u nichž bylo vyhodnoceno, že představují riziko radikalizace. Jiné systémy se vyhýbají

fyzickému oddělení, aby zabránily vzniku extremistických sítí, a místo toho volí integraci vězněných osob do běžné vězeňské populace.

V členských státech jsou rovněž široce dostupné programy deradikalizace a odklonu od teroristické a extremistické činnosti, stejně jako možnost využít meziinstitucionální spolupráci s vnitrostátními bezpečnostními složkami, policejními orgány, probačními službami a komunitními organizacemi za účelem sledování osob před i po propuštění.

Školení zaměstnanců zahrnuje jak „základní“ školení, tak průběžný a postupný profesní rozvoj či rozsáhlé programy zaměřené na předávání fundovaných a aktuálních znalostí a dovedností v oblasti posuzování radikalizace a strategií prevence a zásahů.

Celkové trendy

Ve všech členských státech jsou široce rozšířeny strategie zaměřené na prevenci radikalizace, jako je posuzování rizik, specializované zásahy a spolupráce napříč obory. Některé členské státy upřednostňují oddělené umístění, zatímco jiné kladou důraz na začlenění do běžné vězeňské populace. Navzdory určitým rozdílům v úrovni školení zaměstnanců je koordinace mezi jednotlivými orgány obecně na dobré úrovni.

Závěry, osvědčené postupy a další postup

Celkové závěry

Srovnávací posouzení podmínek vazby a materiálních podmínek ve věznicích ukazuje, že členské státy zavedly právní rámce, které v zásadě zohledňují evropské a mezinárodní normy. V obou oblastech však stále existuje rozpor mezi právními předpisy a praxí.

Pokud jde o vazbu, většina právních systémů má zakotvenou zásadu, že zbavení svobody před jednáním soudu musí být výjimečným opatřením a musí splňovat kritéria nezbytnosti a přiměřenosti. K dispozici je celá řada alternativních opatření, avšak tato opatření se stále využívají jen v omezené míře. I přes formální uznání povinnosti hlásit se, nahrazení vazby zárukou nebo slibem, elektronického monitorování či omezení pohybu se soudy často uchylují k opatřením spočívajícím v omezování osobní svobody. Účinnost alternativních opatření snižují překážky, jako je nedůvěra, nedostatek zdrojů a technická omezení, a přeshraniční nástroje, jako je evropský příkaz k výkonu dohledu, jsou nadále málo využívány. Požadavek na existenci důvodného podezření představuje stabilní záruku, avšak jeho definice a hranice použitelnosti se liší, což vede k rozdílům v úrovni ochrany v jednotlivých právních řádech.

Soudy jsou zpravidla povinny rozhodnutí o vazbě odůvodnit, avšak kvalita těchto odůvodnění je nerovnoměrná a v některých případech jsou odůvodnění obecná či šablonovitá. Pravidelné přezkumy jsou dle právních řádů rovněž běžné, avšak jejich účinnost není vždy zaručena, což s sebou nese riziko, že se tyto přezkumy stanou pouhou formalitou. Právo být vyslechnut před nařízením vazby je téměř všeobecně uznáváno, avšak právo nahlížet do spisu a ochrana důvěrnosti, zejména při jednáních prostřednictvím videokonference, zůstávají i nadále předmětem obav. Existují prostředky nápravy a možnosti odvolání, avšak lhůty, srozumitelnost pravidel a praktická účinnost se značně liší. V mnoha členských státech jsou stanoveny maximální doby trvání vazby, avšak ve složitých případech je stále častým problémem dlouhodobá vazba. Odpočet doby strávené ve vazbě od pravomocně uloženého trestu je téměř všeobecně uznávanou zárukou, avšak pravidla týkající se odškodnění v případě zproštění viny zůstávají nejednotná. Rámcové rozhodnutí o evropském příkazu k výkonu dohledu sice bylo provedeno ve všech členských státech, jeho praktické uplatňování je však stále minimální. V důsledku toho zůstávají často ve vazbě podezřelí cizí státní příslušníci, i když by bylo možné zajistit rovnocenný dohled v jejich domovském členském státě.

Pokud jde o materiální podmínky ve věznicích, jsou obecně stanoveny minimální normy pro ubytování, zejména pokud jde o osobní prostor a přístup k základním zařízením. Dodržování právních předpisů však stále brání přeplněnost věznic, což vede k tomu, že mnoho vězněných osob žije v podmínkách, které neodpovídají mezinárodním normám. Zásady pro umístění obecně směřují k rozdělení vězněných osob podle právního postavení, pohlaví a věku, avšak důslednému uplatňování těchto zásad brání omezená kapacita. Jsou zajištěny hygienické a sanitární normy, avšak slabými místy zůstávají soukromí, dostupnost teplé vody a ochrana proti škůdcům. Výživa je obecně zajištěna, avšak rozdíly v rozpočtech vedou k nerovnoměrné kvalitě stravy v jednotlivých zařízeních.

Čas strávený mimo cely a každodenní pobyt venku jsou sice zaručeny, avšak praxe se značně liší. Možnosti smysluplných činností, jako je práce, vzdělávání a odborná příprava, sice existují,

ale nejsou rovnoměrně využívány, zejména v případě osob ve vazbě. Poskytování zdravotní péče je obecně zajištěno, avšak v oblasti podpory duševního zdraví, prevence sebevražd a léčby závislostí přetrvávají mezery. Navzdory zavedeným postupům jsou sebevraždy a sebepoškozování naléhavými problémy. Jsou zavedena opatření s cílem předcházet násilí a špatnému zacházení, včetně dohledu a školení zaměstnanců, avšak dohled je oslabován nejednotným shromažďováním údajů a podáváním zpráv.

Pevně zakotvena jsou práva na styk s vnějším světem a na právní pomoc. Práva na návštěvy rodiny, korespondenci a právní obhajobu jsou obecně dodržována, přičemž se stále více prosazují novinky, jako jsou videohovory a návštěvní režimy vstřícné k dětem. Možnosti digitální komunikace však zůstávají omezené, zejména pro cizí státní příslušníky. Mechanismy pro podávání stížností jsou pevně zavedeny a doplňují je nezávislé kontrolní orgány, avšak rychlost reakce, četnost kontrol a následná opatření v souvislosti s doporučeními se značně liší.

Velmi rozšířená jsou zvláštní ochranná opatření pro zranitelné skupiny, například ženy, děti, cizí státní příslušníky, osoby se zdravotním postižením a další osoby se specifickými potřebami. Mezi ně patří zdravotní péče zohledňující specifické potřeby žen a mužů, vzdělávání přizpůsobené potřebám dětí, tlumočnické služby a bezbariérová infrastruktura. Důsledné zavádění těchto opatření však brzdí zastaralá zařízení, přeplněnost a nerovnoměrné rozdělování zdrojů. Na některých místech sice existují speciálně přizpůsobená oddělení a programy, zdaleka však nejsou samozřejmostí.

V souhrnu tyto závěry ukazují, že většina členských států vytvořila poměrně pevný právní rámec jak pro procesní práva v rámci vazby, tak pro materiální podmínky ve věznicích. Tyto normy jsou však i nadále oslabovány přetrvávajícími nedostatky při uplatňování v praxi. Opakující se problémy, jako je přeplněnost věznic, nedostatečné využívání alternativ k vazbě, nedostatky v infrastruktuře a nerovnoměrná ochrana zranitelných skupin, svědčí o nutnosti vyvinout další úsilí k zajištění plného dodržování práv v praxi.

Osvědčené postupy

Navzdory velkým rozdílům v infrastruktuře, zdrojích a právních tradicích vypracovaly mnohé členské státy **osvědčené postupy**, které posilují procesní záruky v rámci vazby a zlepšují podmínky ve věznicích. Tyto postupy mohou rovněž přispět k sociální rehabilitaci vězňených osob a sloužit jako příklady pro širší uplatnění.

Pokud jde o **procesní práva v rámci vazby**, byly zjištěny následující osvědčené postupy.

- Řada členských států přijala podrobné zákonné požadavky, které soudce zavazují k tomu, aby při nařízení nebo prodloužení vazby poskytli jasné a individualizované odůvodnění. To zahrnuje analýzu rizikových faktorů, posouzení přiměřenosti a jasné odůvodnění, proč nejsou alternativy k vazbě (jako je dohled, povinnost hlásit se nebo elektronické monitorování) považovány za dostatečné. Tato povinnost uvést individualizované odůvodnění zvyšuje transparentnost a vytváří účinnější záruky proti nepřiměřeně dlouhé nebo svévolně nařízené vazbě.
- Mezi osvědčené postupy patří stanovování krátkých, neobnovitelných dob vazby, které vyžadují častý soudní přezkum. Automaticky stanovená slyšení zabráňují prodlužování délky vazby bez dohledu a zajišťují průběžné hodnocení vývoje případu, rizik a

přiměřenosti. V některých systémech musí prodloužení vazby schválit vyšší soudy, což představuje další úroveň přezkumu.

- Moderní digitální systémy, které sledují lhůty stanovené procesními předpisy, maximální délku vazby a termíny plánovaných přezkumů, pomáhají zabránit protiprávnímu prodlužování vazby. Automatická upozornění zasílaná soudcům a státním zástupcům napomáhají včasnému přijetí opatření a snižují počet administrativních chyb. Tyto systémy jsou obzvláště účinné, je-li počet případů vysoký.
- Některé členské státy zajišťují, aby byli obhájci jmenováni automaticky (nikoli na žádost) a bez ohledu na finanční poměry podezřelého či obviněného, a to ihned poté, co je tato osoba zbavena svobody. Tím je zajištěno, že vězněné osoby mají po celou dobu vazby rychlý přístup k právní pomoci, například prostřednictvím účasti obhájce na počátečních vyšetřovacích úkonech a účinného zastupování při jednáních týkající se trvání vazby.
- Členské státy, které mají centralizovanější systém vydávání a provádění evropského příkazu k výkonu dohledu, tento nástroj využívají častěji. Díky centralizovanějšímu přístupu mohou budovat sítě a získávat odborné znalosti ohledně mechanismů pro sledování opatření dohledu, která představují alternativu k vazbě v jiných členských státech.

Pokud jde o **materiální podmínky ve věznicích**, byly zjištěny následující osvědčené postupy.

- Některé členské státy zavedly informační systémy, které sledují obsazenost a automaticky zabráňují tomu, aby zařízení překročila svou kapacitu. Tyto nástroje podporují rovnoměrné umístění vězněných osob mezi jednotlivá zařízení a usnadňují dodržování minimálních požadavků na prostor. Sledování v reálném čase také pomáhá správním orgánům plánovat přesuny tak, aby se zabránilo přeplnění.
- Novější věznice, které jsou navrženy s důrazem na lepší přirozené osvětlení, větrání a regulaci vnitřního prostředí, představují osvědčené postupy v oblasti rozvoje infrastruktury. Taková zařízení často zahrnují energeticky úsporné systémy, jednolůžkové ubytování a lepší bezbariérový přístup pro vězněné osoby se zdravotním postižením.
- Několik členských států školí zaměstnance v oblasti dynamických bezpečnostních přístupů, které kladou důraz na komunikaci, budování důvěry, předcházení konfliktům a každodenní kontakt s vězněnými osobami. Tento přístup snižuje závislost na fyzických omezovacích opatřeních a izolaci a zvyšuje celkovou bezpečnost. Kapacity zaměstnanců dále posilují specializované vzdělávací moduly zaměřené na duševní zdraví, mezikulturní komunikaci a péči zohledňující traumatické zážitky.
- Některé členské státy provádějí při přijetí okamžitá multidisciplinární vstupní lékařská vyšetření, která zahrnují psychologická vyšetření, posouzení závislostí a testy na infekční onemocnění. Včasné odhalení zranitelností umožňuje rychlé zásahy a snižuje riziko zhoršení stavu.
- Osvědčeným postupem jsou specializovaná oddělení se zaměřením na duševní zdraví, kde pracují psychiatři, psychologové a specializované zdravotní sestry. Tato oddělení poskytují strukturovanou terapii, krizovou intervenci, správu výdeje léků a dlouhodobou léčbu pro vězněné osoby se složitými potřebami v oblasti duševního zdraví. Snižují nutnost nařídít samovazbu u osob v krizové situaci a zlepšují kontinuitu péče.
- Některé členské státy využívají komplexní rámce pro prevenci násilí, které kombinují školení zaměstnanců, shromažďování informací, programy týkající se mediace

konfliktů a cílené zásahy zaměřené na osoby s vysokým rizikem. Takové strategie pomáhají omezit násilí jak mezi vězněnými osobami navzájem, tak mezi zaměstnanci a vězněnými osobami.

- Mezi osvědčené postupy patří centralizované a podrobné zaznamenávání všech incidentů s použitím síly, povinné lékařské prohlídky po každém použití síly a nezávislý dohled nad přezkumem těchto incidentů.
- Účinné vězeňské systémy zajišťují, aby každá vězněná osoba obdržela individuální plán zaměřený na vzdělávání, práci, zdravotní potřeby, psychologickou podporu a cíle v oblasti opětovného začlenění do společnosti. Plány jsou pravidelně přezkoumávány a aktualizovány na základě podnětů od týmů napříč obory, včetně probačních služeb.
- Díky partnerství se soukromými společnostmi a organizacemi působícími na trhu práce získávají vězněné osoby odbornou kvalifikaci a praktické pracovní zkušenosti. Tyto příležitosti výrazně zlepšují vyhlídky na zaměstnání po propuštění.
- Za příklad vynikajícího osvědčeného postupu lze považovat kontrolovaný přístup k digitálním vzdělávacím nástrojům, jako jsou tablety s omezeným přístupem k internetu, elektronické knihovny nebo akreditované on-line kurzy. Tyto nástroje zlepšují vzdělávací možnosti vězněných osob, zejména dětí a mladých dospělých.
- Ke stabilitě a dobrým životním podmínkám rodin přispívají specializované návštěvní místnosti, programy pro rodiče a prodloužené návštěvy pro vězněné osoby s malými dětmi. Takové postupy pomáhají udržovat pozitivní vztahy a podporují opětovné začlenění do společnosti.
- Kombinace osobních návštěv a videohovorů, systémů digitální komunikace a monitorovaného přístupu k e-mailu rozšiřuje možnosti komunikace a snižuje pocit izolace, zejména u vězněných osob z odlehlých regionů nebo u těch, kteří mají omezenou pohyblivost.
- Samostatná oddělení nebo podpůrné služby přizpůsobené potřebám zranitelných skupin přispívají k vytvoření bezpečnějšího prostředí a umožňují cílené zásahy. Mezi příklady patří oddělení pro matky s dětmi, oddělení pro mladistvé s rozsáhlejšími vzdělávacími službami a specializovaná zařízení pro starší vězněné osoby.
- Mezi osvědčené postupy patří umožnění neomezeného přístupu do všech prostor, ke všem vězněným osobám a k veškeré dokumentaci pro vnitrostátní orgány dohledu nad věznicemi, jakož i zajištění pravidelných neohlášených kontrol.
- Některé členské státy vyžadují vypracování formálních akčních plánů v reakci na zjištění vyplývající z kontrol a zavádějí formální následné mechanismy pro hodnocení pokroku. To posiluje odpovědnost a podporuje snahy o reformu.

Další postup

Další postup spočívá v upevnění pokroku dosaženého na právní úrovni a zároveň v překlenutí propasti mezi normami a každodenní realitou v praxi.

Pokud jde o **vazbu**, vnitrostátní právní rámce jsou celkově v souladu s předpisy, avšak v praxi je v EU využívání vazby stále nadměrné. Zásada, podle níž je vazba krajním opatřením, by měla být uplatňována důsledněji. Rozhodnutí o uložení vazby by měla vždy obsahovat individualizovaná odůvodnění, aby byla zajištěna přiměřenost, a měly by být systematictěji uplatňovány alternativy k vazbě, včetně evropského příkazu k výkonu dohledu (rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV).

Pokud jde o **materiální podmínky ve věznicích**, řešení problému přeplněnosti vyžaduje nejen investice do infrastruktury, ale také strukturální reformy v oblasti trestní politiky a větší využívání alternativních trestů. Posílení poskytování zdravotní péče, zejména v oblasti duševního zdraví, prevence sebevražd a léčby závislostí, zlepší jak výsledky během pobytu ve věznicích, tak vyhlídky na opětovné začlenění do společnosti po propuštění. Stejně zásadní je i rozšíření přístupu ke vzdělání, odborné přípravě a smysluplné práci, aby se zajistilo, že pobyt ve věznici bude podporovat rehabilitaci, a nikoli zvyšovat riziko recidivy.

Ochranná opatření pro zranitelné skupiny musí být promítnuta do jednotné praxe, a to prostřednictvím opatření zohledňujících specifické potřeby žen a mužů, zařízení přizpůsobených dětem, bezbariérové infrastruktury a specializovaných služeb přizpůsobených individuálním potřebám. Aby se zvýšila přístupnost a transparentnost, měly by být více využívány digitální nástroje k usnadnění stížností, sledování a kontaktu s vnějším světem.

Je rovněž nutné posílit **mechanismy dohledu** nad věznicemi tím, že se nezávislým kontrolním orgánům poskytnou dostatečné zdroje a budou jim uděleny pravomoci, aby bylo zajištěno, že jejich doporučení povedou ke konkrétním zlepšením.

Tato zpráva, která poukazuje na systémové problémy a vyzdvihuje osvědčené postupy, přispívá k pokračujícím snahám o zlepšení dodržování doporučení o detenci a mezinárodních norem. Jejím cílem je poskytnout podklady pro politickou diskusi a posílit základy vzájemné důvěry. Zajištění toho, aby se vazba využívala pouze jako krajní opatření a aby materiální podmínky ve věznicích respektovaly lidskou důstojnost, není pouze otázkou individuálních práv, ale je také nezbytné pro účinné fungování evropského zatýkacího rozkazu a, v širším smyslu, pro důvěryhodnost justiční spolupráce v EU.

Komise proto bude i nadále zlepšovat sdílení informací o podmínkách ve věznicích v členských státech EU. Za tímto účelem vypracuje v úzké spolupráci s Radou Evropy **informativní přehledy o jednotlivých zemích**, v nichž bude popsána situace ve věznicích v každém členském státě.

Probíhají také diskuse o tom, jakým způsobem mohou unijní orgány monitorující vězeňská zařízení **využít dotazník** vypracovaný pro účely této zprávy, s cílem zajistit větší jednotnost postupů sledování v celé EU.

Prioritou budou také **vzdělávací činnosti** zaměřené na provádění tohoto doporučení. V této souvislosti se odkazuje na Příručku pro národní preventivní mechanismy z roku 2025 týkající se sledování provádění doporučení o detenci, která byla vypracována v rámci společného projektu EU a Rady Evropy <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.